



**РЕПУБЛИЧКИ ПЕДАГОШКИ ЗАВОД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

**ПРИРУЧНИК СА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКИМ  
ПРЕПОРУКАМА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ПРВОГ РАЗРЕДА**

Бања Лука, јул 2021. година

У изради приручника учествовали:

1. Зора Бојанић, ЈУ ОШ „Свети Сава“ Бања Лука
2. Тијана Јеринић, ЈУ ОШ „Десанка Максимовић“ Станари
3. Бранка Ловрић Боснић, ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Бања Лука
4. Јелена Корићанац, ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Бања Лука
5. Весна Пекија, ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор
6. Снежана Лендић, ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Разбој Лијевче
7. Весна Зекановић, ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Приједор
8. Драгана Бркић, ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор
9. Желимир Драгић, Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци
10. Далибор Стевић, Педагошки факултет Универзитета у Источном Сарајеву
11. Александар Ристић, ЈУ ОШ „Десанка Максимовић“ Станари
12. Милица Тителски, Републички педагошки завод - координатор Стручног тима

Издавачи: Министарство просвјете и културе Републике Српске и Републички педагошки завод Републике Српске

Приручник је израђен у оквиру реформских процеса у области основног васпитања и образовања у Републици Српској, које води Министарство просвјете и културе и Републички педагошки завод.

## 1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Почетак школовања је значајна фаза у животу дјетета која га уводи у ново социјално окружење и нове активности. Примјеном Наставног плана и програма за 1. разред успјешно ће се остварити предвиђени циљеви и исходи уколико његова реализација буде проткана усмјереним активностима игре и учења у намјенски креираној радној средини и атмосфери. Програм је намијењен ученицима првог разреда, који долазе из породичног окружења, вртића или тромјесечне припреме за полазак у први разред. Ученици долазе из различитих средина и породица гдје су им први васпитачи били родитељи. Због тога, између родитеља и наставника мора постојати обострано повјерење и сарадња, за добробит сваког дјетета.

Поласком у школу дијете улази у наредну фазу когнитивног, емоционалног и социјалног развоја која је у предшколском периоду претежно била подстакнута утицајем родитеља и породице. Под утицајем новог социјалног окружења дијете усваја и нове (друштвене) обрасце понашања, међусобне односе и односе према средини. Већ у првим школским данима дијете се упознаје са новим правилима понашања у школи. Методичка основа рада у првом разреду заснована је на спонтаној и природној активности и интерактивности ученика које омогућавају ученику да упозна и истражи непосредно окружење и нову социјалну средину. Уз интеграцију игроликвих активности и учења, шестогодишњаке поступно и спонтано доводимо до усвајања нових сазнања и овладавања техником учења.

## 2. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Прије почетка било каквог планирања наставе, морамо имати на уму да учење треба да буде проткано усмјереним активностима игре и учења. Планирање наставе и учења у првом разреду почињемо проучавањем садржаја и очекиваних исхода учења који су понуђени у Наставном плану и програму. Садржаји сва три предметна подручја међусобно се прожимају и нуде обиље могућности за међусобну интеграцију. Интеграцијом садржаја различитих предметних подручја у једну цјеловиту активност, ученику се омогућава изучавање неког садржаја са више аспеката, које ће му створити јаснију слику, те трајно и примјенљиво знање. Наставник може, у складу са индивидуалним могућностима, предзнањима и интересовањима ученика, материјално-техничким могућностима школе, као и личним компетенцијама и афинитетом, да интегрише садржаје различитих предметних подручја, те осмисли активности. Водећи рачуна о природној потреби дјетета за игром, планирање наставе у првом разреду мора бити пажљиво вођено, креирано тако да ученике поступно води ка зони наредног развоја, у складу са индивидуалним могућностима и предвиђеним исходима учења. Уз помоћ понуђених садржаја Наставног плана и програма за 1. разред, наставник остварује очекиване исходе и циљеве. Овако конципиран програм наставнику даје слободу да самостално планира, припрема и реализује наставне активности. Ученик на овом узрасту своје окружење доживљава као цјелину. Наравно, треба напоменути и то да није могуће интегрисати све садржаје, нити морамо остварити стопостотну интеграцију. Садржаје ћемо интегрисати тамо гдје је то могуће. Сваки

наставник ће наћи најбољи начин како доћи до остваривања планираних исхода, а то и јесте крајњи циљ.

Приликом израде глобалног плана треба водити рачуна о томе да се садржаји програма равномјерно смјењују, да не би дошло до монотоније у настави. Након глобалног планирања слиједи развијање оперативних планова и програма. У току оперативног планирања треба водити рачуна о наставним периодима (празници, годишња доба, школске приредбе, манифестације итд.) и о интегрисању наставних садржаја, гдје је то могуће. Дефинисани исходи су основна идеја водилца за оперативно планирање и програмирање из којих ће наставник креирати и конкретне наставне активности. Предложени садржај може, а и не мора бити реализован кроз само једну активност. Дати садржај се може и дијелити у више наставних активности што ће наравно диктирати исходи, планирани модел учења, наставне методе, наставна средства којима школа располаже, креативност наставника и слично. За усвајање одређених исхода је потребно више времена и више различитих активности. Важан фактор приликом припреме за реализацију дневних активности сваком наставнику треба да буду предзнања, индивидуалне могућности и способности ученика. Полазећи од садржаја и очекиваних исхода, препоручује се тематско планирање. Имајући у виду узрасне карактеристике ученика у првом разреду, наставни дан треба да буде што динамичнији и садржајнији.

*Комбиновано одјељење* које у саставу има први разред, специфично је јер обухвата комбинацију која захтијева потребу хоризонталне и вертикалне интеграције наставних предмета и предметних подручја. Током планирања и припремања садржаја и активности у првом разреду који је у склопу комбинованог одјељења, наставник треба да обрати посебну пажњу поред интегрисања садржаја из предметних подручја и на могућности интеграције са садржајима других предмета. Рад у комбинованом одјељењу по природи има захтјевнију временску динамику, те у комбинацији са првим разредом треба да постоји још већа флексибилност. Ако знамо да пажња шестогодишњака не може бити усмјерена на садржаје више од 30-35 минута, онда у дневном распореду наставник треба оставити довољно времена да ученици првог разреда након завршене активности имају слободу одмора. Са ученицима осталих разреда наставник ради устаљеном временском динамиком часа од 45 минута. То се може остварити ако у учионици постоји могућност да се у једном дијелу учионице формира простор који ће бити опремљен дидактичким материјалима и играчкама. Наставник треба да упозна ученике са намјеном тог простора и начином његовог коришћења. Током реализације уводних и завршних активности које у комбинованом одјељењу представљају посебну специфичност због временске динамике од наставника се очекује да их осмисли на креативан начин и прилагоди саставу одјељења. Имајући у виду мањи број ученика у оваквим одјељењима, та врста активности се реализује у учионици и ако је могуће уклапа се у распоред са предметима осталих разреда. Реализација наставе у комбинованом одјељењу у великој мјери зависи од дисциплине ученика, самосталности ученика која се на овом узрасту поступно развија те је и пажња наставника посебно усмјерена на најмлађи узраст. Смјена директног и индиректног рада развија већи ниво самосталности код ученика првог разреда. Када је у питању планирање садржаја везаних

за ритмику, спорт и музику корелација се прави са различитим садржајима физичког и здравственог васпитања, музичке културе, ликовне културе или одјељењске заједнице.

### 3. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Предметно подручје **МОЈА ОКОЛИНА** ученицима пружа могућност истраживања околине, откривање и разумијевање појава, процеса и узрочно-последичних веза из непосредног окружења везаних за живу и неживу природу, уже социјално окружење у којем се ученик налази, те разумијевање садржаја везаних за релације, облике, односе и операције са бројевима у оквиру прве десетице. Садржаји су дати тематски са оквирним бројем сати за реализацију и њихова интеграција се просто природно намеће и неопходна је.

#### Садржаји програма предметног подручја МОЈА ОКОЛИНА

Редни број	Наставна тема	Оквирни број сати
1.	Школа	10
2.	Породица	20
3.	Ученик у саобраћају	14
4.	Мјесто у којем живим и рад људи	14
5.	Оријентација у времену	16
6.	Нежива природа, појаве и материјали	16
7.	Животињски и биљни свијет	20
8.	Екологија	10
9.	Човјек и здравље	14
10.	Пригодне теме	6
11.	Предмети и бића у простору и односи међу њима	10
12.	Линија и област	6
13.	Скупови	8
14.	Природни бројеви до 10 и 0	16
УКУПНО		180

Наведене теме и садржаји имају за циљ да ученика оспособе за боравак и рад у школи и њеном окружењу, да га упознају са новим међусобним односима у колективу и правилима понашања. Садржаји везани за породицу, ученицима ће омогућити да разумију важне међусобне односе у породици, обавезе, потребе и одговорности неопходне за здрав и складан заједнички живот. Кроз изучавање живота и рада људи у мјесту живљења, ученик се оспособљава за активно учешће и живот у својој средини, развија самосталност, критичност и способност промишљања. Интересовања ученика везана за биљке и животиње, неживу природу и појаве, омогућавају развој научног погледа на свијет. Изучавање ових садржаја отвориће један нови свијет у којем ће ученик развијати правилан однос према околини. Овако изграђеним односом, ученике уводимо у процес планирања,

препознавања, разликовања, упоређивања стварајући добре основе за активно учествовање у савременом друштву.

Иновирани програм предметног подручја Моја околина, садржи 14 тема од којих се 10 односе на природу и друштво (оквирно 140 сати) и 4 теме које се односе на садржаје из математике (оквирно 40 сати). Имајући у виду да је искуствено и чулно учење најтрајније и да је веома важно да дијете види, осјети и доживи оно о чему му се говори, уврштене су *Пригодне теме* са предвиђених 6 сати за реализацију. Циљ ове теме је да ученик директно учествује у планирању и реализацији пројеката одјељењске заједнице, разреда или школе, у чему ће дати свој допринос. У оквиру ове теме могуће је реализовати различите еколошке активности, посјете културним установама, историјским споменицима, занатским радионицама, фармама, граду, селу и слично.

Које теме и садржаје ће наставник планирати и у које вријеме, остављено је на процјену самом наставнику који реализује наставу. Препорука је да се крене од теме *Школа*, јер је школа послје породице и евентуално вртића, нова социјална средина, заједница у коју дијете улази те би о њој прво требало бити ријечи. Сви садржаји из ове теме се не морају одмах обрадити. Одређени садржаји се могу планирати и реализовати касније, у неко погодно вријеме. Ове садржаје можемо успјешно интегрисати са садржајима предметног подручја *Говор, изражавање и стварање (Десанка Максимовић „Првак“, Григор Витез „Нема за мачке школе“...)*.








Циљ наставне теме *Породица* је усвајање основних знања о породици, култури живљења у кући или стану, те упознавање са употребом и коришћењем уређаја и дигиталне технологије у свакодневном животу. Многи садржаји су дјеци већ од раније познати али на овом узрасту треба инсистирати на њиховом говору, култури говора и понашања, обраћању, објашњавању, уважавању, а то ћемо најлакше постићи играњем улога. Ученици ће врло лако кроз мале дијалошке или глумачке секвенце испричати које су то дужности и обавезе родитеља, ко и како даје задужења у породици, ко је ауторитет у породици, како и колико дјеца извршавају своје дужности и обавезе и слично. И кроз ове активности можемо интегрисати садржаје из предметних подручја *Говор, изражавање и стварање*, али и *Ритмику, спорт, и музику*. Можемо одабрати пјесме Драгана Кулићана „Два зечића, два првака“, Ј. Ј. Змаја „Деда и унука“, Љ. Ршумовића „Какав може да буде деда“, текст Драгана Лукића „Четири девојчице“, народну причу „Деда и репа“, те пјевати композиције „Овако се руке мију“ или „Добро вече бакице“.

Разговор о *Породичним празницима, славама* и слично, треба покушати уприличити баш у вријеме када се они збиља и дешавају у породици. Интегрисати са пјесмом Драгомира Ђорђевића „Деда Мраз“, пјевањем пјесме „Данас нам је диван дан“, као и осмишљавањем и израдом честитки.

Реализацијом садржаја *Уређаји у кући/стану*, или *Моје играчке*, наставник кроз дефинисане исходе пружа могућност ученицима да уоче уређаје у домаћинству који су механички, електрични или дигитални, при чему поступно ученике уводимо у препознавање *дигиталних уређаја* у непосредном окружењу. Ученици већ имају нека

искуства са дигиталним уређајима у кући које користе одрасли, али и дјеца. Данашњим генерацијама ученика је посебно интересантно упоређивање модерних дигиталних уређаја са уређајима који су се некад користили, упоређивање брзине обављања одређених активности са њима, уштеде времена и људског рада, а посебно лакоће управљања и коришћења.

Ученицима ће бити занимљив и рад на садржају *Моје играчке*. Може се организовати и *Дан играчака* у којем би кроз представљање омиљених играчака, имали могућност да са ученицима разговарамо о играчкама (плишаним, механичким, дигиталним и слично). Разговарало би се и о томе колико се играчке користе, како и на који начин, објаснио би се начин безбједног руковања како би сачували своје здравље и заштитили околину од загађивања.

На ове садржаје се надовезује и разговор о *Медијима* гдје ученик треба да их именује, опише начин на који их користи те исприча зашто се медији користе. Ученицима показати одређене симболе са којима се сигурно сусрећу и разговарати о њиховом значењу, доступности, ограничењима, предностима, али и опасностима (     ,  и слично). Наравно, увијек су интересантни и пожељни гости у одјељењу који ће из прве руке упознати ученике са могућностима, добробитима али и опасностима неопрезног коришћења медија и дигиталних уређаја (програмери, полицајци, новинари...). Ове садржаје можемо реализовати кроз дијалогске игре (интервју са спортистом, пјевачем, глумцем, композитором, књижевником...), кроз књижевне текстове (на примјер *Јован Јовановић Змај* „*Жаба чита новине*“), кроз експериментисање различитим ликовним материјалима (израда ТВ пријемника од рециклираног материјала).

Теми *Ученик у саобраћају* треба посветити посебну пажњу. Циљ ове теме је упознавање са основним правилима понашања, те развијање одговорности према себи и другим учесницима у саобраћају. Поред неког, назовимо, теоријског знања везаног за именовање основних појмова у саобраћају, посебну пажњу треба обратити на практично усвајање знања, искуствено учење и вјежбање. У том циљу, пожељно је са ученицима осмислити и изградити саобраћајни полигон (у учионици или школском дворишту) гдје ће ученици у безбједном окружењу примијенити стечено знање, демонстрирати улоге возача и пјешака, понашање на раскрсници са и без семафора и пјешачких прелаза, прелазак улице итд. Важно је да ученик већ на овом узрасту зна именовати своју кућну адресу и коме може да се обрати за помоћ у случају потребе. Уз овај садржај се може организовати дијалогска игра на тему *Изгубљено дијете и полицајац*, гледање анимираног филма „Пажљивко“, пјевање пјесме „Ивин воз“ и других тематски сличних дјечијих пјесама.

Посебно мјесто у упознавању околине заузима тема *Мјесто у којем живим и рад људи*. Ученик треба да се упозна са основним карактеристикама свог окружења, изгледом мјеста, важним објектима на путу до школе, занимањима људи те природним љепотама у свом мјесту или ближој околини. Поред неопходних фотографија мјеста, презентација и слично важно је искуствено учење, упоређивање, организовање посјета и разговора са људима који раде у одређеним објектима, боравак у тим објектима, цртање по моделу у

природном окружењу, прављење изложбе на одређену тему у вези са реализованим посјетама итд. На овај начин доприносимо трајнијим знањима, знањима која су функционална те развијају интересовања ученика за различите области и истраживање. При томе никако не смијемо заобићи онај васпитни моменат који се тиче развијања љубави према завичајној околини, очувању природе, поштовању свачијег рада и различитости људи. Поменути садржај је могуће интегрисати са правописом (писање великог слова у називу мјеста) или текстом Владимира Андрића „Хлеб“. Такође, садржаји ове теме пружају могућност ученицима да уоче и препознају различите дигиталне алате и прибор које људи из њиховог окружења свакодневно користе у раду (фискална каса, дигитална вага, дигитални топлотјер, банкомат, навигација и многи други).

Имајући у виду садржаје теме *Оријентација у времену*, ова тема ће се изучавати током цијеле године. Основни циљ је оспособити ученика за оријентацију у времену и уочавање карактеристика годишњих доба. Садржај *Дан и дијелови дана*, ученик ће најлакше схватити на основу активности које обавља у току одређеног дијела дана (јутро – устајање, доручак, спремање за школу..., подне – повратак из школе, ручак..., вече – вечера, припрема за спавање и слично). Са ученицима у одјељењу могуће је направити плакат, илустративни *Дневни распоред*, гдје ће сваки ученик, пар или група, илустровати активности у току одређених дијелова дана. Садржај се може интегрисати са пјевањем композиције „Дани у седмици“.

*Годишња доба* ће се обрађивати у складу са годишњим календаром. Ученици врло радо илуструју промјене у природи (изглед биљака, понашање животиња, рад људи, временске прилике), па се на врло интересантан и креативан начин може израдити одјељењски календар природе који ће се допуњавати током цијеле године, а биће на доступном мјесту да га ученици увијек могу прелиставати и давати нове идеје. Интегрисати са активностима музичког извођења (пјевање композиција „Зима, зима, е па, шта је“, „Вишњицица род родила“, „Киша пада, трава расте“, „Зелени се јагодо“ и друге.)

Садржај *Прошлост, садашњост и будућност* је најлакше усвојити показивањем слика или илустрација које су везане за непосредна дјечија искуства (нпр. био сам беба, сад сам школарац, постаћу одрастао човјек или јуче је било облачно, данас пада киша, сутра ће сијати сунце или дрво је било голо, сада је процвјетало, олистало, а послије ће сазрети плодови или нпр. свијећа је била цијела, сада смо је запалили, свијећа ће да догори и нестане...). Ученици врло радо раде слагалице илустрација на ову тему.

Тема *Нежива природа, појаве и материјали* прије свега има за циљ формирање научног погледа на свијет, упознавање појма неживе природе и карактеристика појединих материјала (топло, хладно, текстура, растворљивост), те уочавање једноставних узрочно-последичних веза. Ови садржаји ће усмјерити ученикову пажњу на опажање детаља, експериментисање, доказивање и даље развијање радозналости и интересовања за свијет око себе. Ученици лако схвате разлику између живе и неживе природе, упоређују њихове карактеристике и самостално их именују.



О садржају који се тиче *Воде*, можемо разговарати кроз њену важност за сва жива бића, о мјестима гдје се вода може наћи, о томе како човјек употребљава воду, о снази воде и њеном кретању. Све аспекте је неопходно поткријепити интересантним илустрацијама, фотографијама, презентацијама, видео записима и слично. Са ученицима изводити једноставније експерименте у којима ће нпр. видјети како се биљка развија када има превише воде, када нема воде и када има оптималну количину воде, затим како се у води понашају со, шећер, густо сок, земља, тоалет папир, најлонска кеса, пијесак, уље...показати како вода згушњава брашно у тијесто, а како га раствара. Исто тако, показати како направити здраво љепило од брашна и воде без хемикалија па га употријебити за лијепљење папира.

Садржаје који се односе на *Материјале* такође упознавати кроз чулна искуства и експерименте (тврдо, меко, глатко, храпаво, растворљиво, нерастворљиво, лако, тешко, прозирно). Подстаћи ученике да посматрају предмете и откривају од којих материјала су направљени (нпр. столица – дрво, метал, пластика, тканина, спужва, кожа... или јакна – платно, перје, гума, метал...). Исто тако разговарати са ученицима који се све предмети могу правити од нпр. стакла – прозор, посуђе, флаше, тегле, лампе, сијалице, подлоге за столове и зидове, стакленици, па чак и стаклени мост (у Кини)... или од гуме – обућа, школски прибор, гуме на точковима, справе за тренирање, цијеви, играчке, балони, стазе за подове, рукавице... или од дрвета – посуђе и прибор за јело, намјештај, прозори, врата, колибе, чамци, мостови, оловке, чачкалице, папир, музички инструменти итд). Врло интересантно је разговарати са ученицима од којих материјала се не могу правити одређени предмети (дрвени шпорет, метална обућа и одјећа, авион од тканине, брод од спужве...). Исто тако, ученици могу откривати како можемо обликовати поједине материјале (глину, пластелин и тијесто ваљањем, папир, платно и спужву резањем, парањем, лијепљењем, шивањем, жицу обликујемо савијањем и намотавањем, дрво цијепањем, сјечењем, стругањем...). Садржаје можемо повезати са културом изражавања, причање о сличностима и разликама између предмета, вјжбама графомоторике „Рад маказама“ и „Моделовање слова“, осликавањем различитих површина или вајањем различитим материјалима.

Са садржајем *Магнети*, ученике упознати кроз експеримент у којем ће закључити да су магнети материјали или тијела која привлаче неке друге магнете или метале. Показати како се понаша игла или спајалица на столу ако се испод стола помјера магнет или како магнет на себе привлачи шналице, прибадаче, ексере и слично. Напоменути им и показати играчке које се праве од магнета, разне коцкице, магнетна слова и бројеви, накит, компас, кредитне картице, бар кодови... Са ученицима направити украс са магнетом за фрижидер.

Изучавање теме *Животињски и биљни свијет* има за циљ да се ученици упознају са појмом живе природе, основним карактеристикама, међусобне зависности биљака, животиња и људи, идентификују карактеристичне врсте животиња и животних средина у којима живе те развију правилан однос према биљном и животињском свијету. Изучавајући ове садржаје, са ученицима треба што више времена проводити у природи, како би створили правилна и реална сазнања. Са ученицима прикупити илустрације и фотографије биљака и животиња те направити *Природњачки албум*. Слушати приче и учити пјесме о животињама,

те и на тај начин развијати љубав према њима („Бамби“, пјевање композиција „Капље киша капљицама“, „Разболе се лисица“ и друго). У складу са могућностима организовати посјете изложбама ситних животиња или имањима са домаћим животињама. Сакупљати карактеристичне листове, цвјетове и сјеменке биљака те направити одјељењску збирку или их користити као материјал за прављење нових ликовних композиција и креативних рјешења. Са ученицима (а у договору са њиховим родитељима) је могуће организовати *Дане здраве хране*, када ће је сви ученици доносити за ужину. Мотивисати ученике да засаде биљке у учионици, школском дворишту или код куће те да се о њима брину. На крају одређеног периода направити изложбу и представљање *Моја биљка и ја*.

Темом *Екологија* обухваћени су садржаји *Чиста и загађена околина*, *Рециклажа* и *Најважнији еколошки датуми*. Основни циљ изучавања је усвајање основних еколошких навика и елементарних знања везаних за заштиту средине у којој ученик борави. Од ученика се очекује да препозна, разумије и опише чисту и загађену околину, да идентификује неправилна и штетна понашања човјека те да опише своје идеје како би се околина могла одржати чистом. Код ученика од најранијих школских дана треба развијати свијест о користи рециклаже те га на забаван и креативан начин упутити како и он може рециклирати и од нечег старог, направити нешто ново и корисно (дјечији музички инструменти, звечке од пластичних флашица, бубњеви од пластичних кантица или кутија, држачи за прибор, играчке, украси и слично). Приликом израде предмета од рециклираних материјала, код ученика подстаћи усвајање појмова *прибор/алат* (који користимо у раду), *материјал* (који користимо у изради) и *поступак* који ћемо провести како бисмо добили жељени предмет. Усвајање ових појмова ће нам омогућити каснију разраду поступка рада и развијање алгоритамског начина мишљења. Што се тиче *Најважнијих еколошких датума*, са ученицима организовати акције у којима ће они директно моћи учинити нешто за своју планету (уређење школског дворишта, сађење цвијећа, уређење парка итд). Садржај можемо интегрисати са темом *Примијењена умјетност*, кроз експериментисање са различитим врстама материјала и преобликовања.

Тема *Човјек и здравље* има за циљ усвајање основних знања о грађи човјековог тијела те схватање важности здраве исхране, физичке активности и хигијене за здравље човјека. Поред описивања и објашњавања улоге дијелова тијела, треба инсистирати и на практичном доказивању *Шта може моје тијело* па садржај повезати са елементима спорта, атлетике и гимнастике, вјежбама обликовања уз музику (на примјер Бранко Коцкица „Ми смо спортисти“, дидактичком музичком игром „Хоки, поки“ и слично).

Садржај *Како сам постао*, ученик ће изучавати кроз илустрације низа догађаја који су довели до његовог рођења (родитељи су се упознали, вјенчали се, мама је била трудна, мама ме је донијела на свијет, ја сам проходао, ишао сам у вртић, постао сам ђак и слично). Ученику се такође може понудити и низ илустрација које ће класификовати према времену (када је био беба или када је постао ђак). Садржај је могуће повезати са културом изражавања, причање на основу низа слика поступно развијајући алгоритамски начин размишљања.

Садржај *Емоције* има више исхода и због тога се може рашчланити на више наставних активности које се могу обрађивати током времена (нпр. *Пријатне и непријатне емоције, Реакције на емоције, Страх и како га превладати, Неспоразуми и препирке, Ненасилна комуникација, Контролисање непријатних емоција* итд). Овај садржај може се интегрисати са дидактичким играма „Пачији плес“, „Кад си срећан“ или реализовати кроз игролике активности (игром улога или лутком).

Што се тиче садржаја *Значајни догађаји и датуми у школи*, они ће се обрађивати у времену када су актуелни у датој школи. Свака школа има своју традицију и одређене датуме или празнике које посебно обиљежава. Припремајући ученике за обиљежавање значајних догађаја и датума у школи, поступно ћемо их уводити у планирање одређених догађаја кроз израду плана (на примјер план припремања изложбе ученичких радова, план припремања приредбе за родитеље, планирање излета и слично). Ове активности ће омогућити осмишљавање неопходних корака за реализацију неког догађаја, те поступно увођење у алгоритамски начин размишљања. Ученици ће се припремати за обиљежавање значајних датума и свечаности те ће на тај начин именовати, усвојити и знати објаснити на који начин се прослављају.

Тема *Предмети и бића у простору и односи међу њима* има за циљ оспособљавање ученика да препознају, разликују, упоређују и класификују предмете и бића према одређеним особинама, као и одређивање релација у простору. Простор представља све оно што нас окружује, испуњен је предметима са различитим облицима. Остваривањем исхода, ученик ће моћи да именује и класификује предмете у простору те да уочи њихове релације. За упознавање простора и просторних односа није довољна само слика, него је потребно ангажовати чулна искуства како би доживљај био потпун. Приликом упознавања ученика са просторним релацијама, неопходно је кренути од ближег ка даљем и искористити претходна искуства. Ово је могуће постићи коришћењем различитих игроликих активности као што су: „Ја видим што ти не видиш“ (наставник описује предмет и поставља питање: „Шта је то... мала, округла, зелена, тврда? - Лопта), или „Како до циља?“ (наставник црта лавиринт на поду, ученик има повез на очима и прати упутства наставника: „Иди право, скрени лијево, иди још право...“). На сличан начин класификује предмете и бића и одређује релације међу њима. При обради ових садржаја подстицати креативност ученика у стварању нових цјелина комбинацијом предмета различитих облика. Употребом различитих материјала које сијеку, лијепе, састављају или растављају развија се спретност и прецизност ученика.

Циљ теме *Линија и област* је да ученик упознаје појмове тачка, линија и област, те развија прецизност и естетски доживљај. Различитим игроликим активностима код ученика развијамо способност посматрања и опажања, те га оспособљавамо за графичко представљање. Приликом реализације ових садржаја ученик схвата појам право и криво, линија, унутрашњост и спољашњост. Током реализовања исхода предвиђених овом наставном цјелином пожељно је користити очигледна средства, те вршити интеграцију са другим садржајима - цртање (спајање тачака линијама), обликовање (помоћу канапа, траке,

конца...). Метода игре током обраде ових садржаја треба да заузме значајно мјесто јер представља најлакши начин да ученицима приближимо ове садржаје.

Тема *Скупови* има за циљ да упозна ученика са појмом скупа, његовим елементима, развија способност формирања скупова према особинама елемената, као и њихово упоређивање по бројности. Приликом обраде садржаја наставља се проширивање знања о класификацији предмета и бића у сложенијим задацима. Појам скупа не дефинишемо. Током формирања скупова треба кренути од примјера познатих и блиских ученику. Током обраде ових садржаја потребно је користити већи број дидактичког материјала и на тај начин формирати скупове са заједничким својствима као што су боја, облик, материјал или величина. Приликом формирања скупова кроз очигледне примјере показати да скупови могу бити са истим или различитим бројем елемената.

Тема *Природни бројеви до 10 и 0* има за циљ подстицање и развијање вјештине бројања, читања и писања бројева прве десетице као и усвајање математичких знакова и упознавање са рачунским операцијама сабирања и одузимања. Током обраде ових садржаја потребно је да ученик правилно броји. То се постиже тако што приликом бројања, ученик ређа или додирује предмете које броји, користећи дидактичке материјале, као што су штапићи или жетони различитих боја, зрневље кукуруза, граха, дугмад и слично. На овај начин ученик формира растући или опадајући низ. Препоручују се и музичке игре или физичке активности које садрже бројеве и бројање (различите пјесме, игра “Школице” и слично). Кроз употребу очигледних наставних средстава и конкретних примјера из окружења користити симболе веће, мање или једнако. Рјешавајући најједноставније задатке у оквиру прве десетице ученик се упознаје са основним рачунским операцијама сабирања и одузимања (“Ко има исти или већи број”, “Не љути се човјече”, “Домине”...).

Предметно подручје **ГОВОР, ИЗРАЖАВАЊЕ И СТВАРАЊЕ** омогућава остваривање потребе ученика да савлада читање и писање како би се на вишем нивоу споразумијевао са околином, упознавао свијет око себе и сигурније се сналазио у њему. У почетном периоду учења читања и писања ученик треба бити оспособљен да усвоји стандардни изговор гласова, ријечи и реченица. Усвајање структурних елемената усменог и писаног изражавања, кроз аналитичко-синтетичке вјежбе, доприноси савладавању и усавршавању читања и писања, што је основни предуслов за успјешно учење и самоучење. Користећи штампана слова првог писма ученика треба оспособити да самостално изговара гласове и ријечи, ријечи и реченице, у складу са правописним нормама, тако да учећи читање развија и осјећај за језик. Развијањем интересовања за језик остварујемо позитиван однос према књижевним и сценским дјелима.

Програм предметног подручја *Говор, изражавање и стварање* нуди и садржаје цртања, сликања, вајања и примијењене умјетности који омогућавају богаћење личности ученика, кроз исказивање емоција и маште, испољавања слободног стваралаштва, као и развијања естетских вриједности. Психолошке карактеристике развоја дјецe и индивидуалне разлике међу њима су најважнији елементи ликовне културе. Сходно њиховим могућностима, потребно је прилагођавати садржаје учења.

## Садржаји програма предметног подручја: ГОВОР, ИЗРАЖАВАЊЕ И СТВАРАЊЕ

Редни број	Садржаји програма	Оквирни број сати
1.	Култура изражавања	20
2.	Ортоегија	10
3.	Граматика	4
4.	Правопис	6
5.	Књижевност	30
6.	Читање и писање	50
7.	Позориште и филм	10
8.	Цртање	20
9.	Сликање	10
10.	Вајање	10
11.	Примијењена умјетност	10
УКУПНО		180

Наставни план и програм за предметно подручје Говор, изражавање и стварање, разрађен је по наставним темама које чине наставни садржаји и очекивани исходи. У првом разреду је 11 тема са оквирним бројем сати за реализацију. Укупно у току наставне године предвиђено је 180 сати за реализацију садржаја предметног подручја Говор, изражавање и стварање. За реализацију сваког наставног садржаја, наставник ће бирати адекватне методе, технике и облике рада, као и наставна средства, уређаје и помагала.

Знајући колико је игра битна у развоју сваког дјетета и да има научни карактер за остваривање садржаја теме *Култура изражавања*, предлаже се коришћење разговорних игара као најбољег начина за остваривање очекиваних исхода. Вјежбе разговарања су један од најзаступљенијих облика усменог изражавања код ученика овог узраста.

У припремном периоду наставник треба да организује аудитивне (акустичне) вјежбе или вјежбе у слушању, као што су: слушање говора наставника, друга, затим слушање спикера и глумаца, непосредно или посредно, те слушање артикулисаних и неартикулисаних гласова или звукова у природи, што ће олакшати усвајање читања и писања.

Говорне вјежбе почињу слободним разговором о свакодневним догађајима и доживљајима у одјељењу, школи, породици и слично (интеграција са садржајима предметног подручја Моја околина). Ученици у почетку одговарају на наставникова питања, а касније се осамостаљују и слободно причају и кроз вјежбање говора користе учтивне фразе поздрављања, захваљивања, извињења итд. Разговорне игре могу бити у форми замишљеног дијалога са неким предметом, животињом, биљком и слично (разговор са непослушном лутком, са плашљивим зеком, са неуредним креветићем...). Неке од разговорних игара су и ситуационе игре. То су дидактички обојене имитације разговора из стварног живота или игре улога (разговор у продавници, разговор код зубара, разговор у пошти, разговор у позоришту и слично).

Касније организовати сложеније говорне вјежбе – слободно или дословно препричавање краћих прозних књижевних текстова. Већ у првом разреду ученике уводимо у технику препричавања. У току препричавања, ученика је потребно усмјерити како да одабере чињенице, како да одвоји главно од споредног и како да слиједи хронолошки ток приче. Ученици у почетку првог разреда имају потребу да слободно препричавају, тј. ученик уноси извјесне промјене у изворни текст. Ученик може да мијења појединости, ситуације и поступке ликова. За препричавање одабрати краће прозне текстове.

Причање код ученика првог разреда се односи на стваралачко изражавање без обзира да ли је у питању стварност или машта. У току причања долази до пуног израза учеников субјективни поглед на ствари и догађаје. Подстицај за причање је увијек неки доживљај, догађај, слика, појава, све што нас окружује, али и свијет дјечије маште. Причање мора имати свој почетак, ток и завршетак.

*Ортоенске* или изговорне вјежбе су вјежбе правилног изговарања гласова. Од ученика се захтијева јасан, правилан и чист изговор гласова, ријечи и реченица. Изговорне вјежбе посебно долазе до изражаја у првом разреду. Добро дисање је основа добре артикулације, дикције и модулације, јер је ваздух енергија говора. Због тога је важно вјежбати природно, спонтано дисање. Ритам дисања треба ускладити са цјелином протицања мисли и осјећања. Важно је упутити ученике да одржавају хигијену дисајних путева. Са ученицима организовати вјежбе дисања, као што су дување балона и папирића. Опонашати звукове из околине (пљуштање кише, дување вјетра, шуштање лишћа и друго). Звуковно-језичке игре су значајне за увјежбавање правилног изговора (артикулације) и разликовања гласова. Неке од вјежби које наставник може примијенити у раду са ученицима су дате у наставку:

- у усправном ставу лагано, дубоко, тихо и равномјерно удисати кроз нос, као кад се мирише цвијет, а онда лагано издисати и што дуже изговарати глас С, прво стакато (испрекидано) С С С С С С С С С С С, а онда легато (везано) ссссссссссссссссс.
- у усправном, опуштеном ставу лагано удисати кроз нос, а при издисању што дуже пјевушити глас/ове: М М М М М М М М М М М, Н Н Н Н Н Н Н Н Н Н Н, МА МА МА МА НА НА НА НА НА, МА НА МА НА МА НА, НА МА НА МА НА МА.
- вјежбати изговор гласова у различитим комбинацијама сугласника и самогласника (ачо, очо, учу, ече, ичи; ађа, ођо, уђу, еђе, иђи; аца, оцо, уцу, еце, ици; аћа, оћо, ућу, еће, ићи)...
- вјежбати правилан изговор ријечи кроз различите пјесме, брзалице и бројалице.

Наставник има слободу да сам одабере адекватне текстове. Неки примјери су дати у наставку:

### **Жаба**

Жаба, жаба, жабица,  
зелена и жута.  
Жабе, жабе, жабице,  
скачу покрај пута.

### **Зоља**

Шта то зуји,  
Зу – зу –зу?  
Зар се зоља врзма ту?  
Зу – зу – зу,  
На прозору!

### **Трк у рупу**

Вјетар фијуче,  
миш тужно цијуче,  
мачка оштро фркну,  
миш у рупу тркну.

### **Ранко**

Рано рани Ранко,  
На раменима му ранац,  
Рано рани на реку,  
На речни рукавац,  
Ради риба и ракова,  
И радости риболова.

Уз ове садржаје можемо интегрисати бројалице „Ен, тен, тини“, „Једна врана гакала“ и друге пјесме и игре из теме *Музичко извођење*.

Циљ теме *Граматика* је оспособљавање ученика да разликују глас, слово, ријеч и реченицу. У реализацији садржаја из граматике наставник користи аналитичке и синтетичке методе. Увод у почетно читање и писање је усвајање појмова гласа, слова, ријечи и реченице. Наставник не треба да даје ученицима дефиниције појмова реченица, ријеч и глас и да их оптерећује са запамћивањем дефиниција, већ да прикладним вјежбама омогући да ученици усвоје те говорне елементе и да их појмовно схвате и разликују. Примјери могућих вјежби:

- уочавање реченица чији је садржај везан за одређену илустрацију;
- састављање реченица на основу задатих ријечи;
- проширивање реченице;
- илустровање садржаја реченице;
- допуњавање реченица...

Циљеви теме *Књижевност* су оспособљавање ученика да доживљава и интерпретира књижевно дјело у складу са индивидуалним могућностима, усвајање читалачких навика и развијање љубави према књижевним дјелима. Наставник није обавезан да обради све наведене текстове. Довољно је да одабере по један текст сваког аутора. Осим наведених текстова, који су дати у Наставном плану и програму, наставник, по потреби,

може сам да одабере и неке друге одговарајуће текстове. Реализацијом наставних садржаја из књижевности, ученика треба оспособити да схвата и разумије прочитано, као и да уочава одређене поруке из текста и примјењује их у свакодневним ситуацијама. За обраду садржаја из књижевности веома је битна емоционално-интелектуална припрема која увијек мора бити у функцији обраде предвиђеног садржаја. Важно је напоменути да наставник мора изражајно читати текст, а не глумити. Битна је дикција, боја гласа и тоналитет.

Имајући у виду могућности ученика, наставник сам бира методологију рада како би остварио очекиване исходе. Послије изражајно прочитаног текста и психолошке паузе, повести разговор о књижевном дјелу, постављајући унапријед припремљена питања и на тај начин провјерити разумијевање прочитаног. Ученицима дати могућност да изразе свој однос према тексту. На овом узрасту, веома је битно да ученици науче разликовати стварност и машту. Дијалошким играма и импровизацијама уз употребу лутака као наставног средства, важно је развијати ученикову машту, креативност, говорне вјештине и самопоуздање. Наставник може користити различите моделе обраде књижевног текста.

Један од модела обраде текста може изгледати овако:

1. Емоционално-интелектуална припрема
2. Најава наставног садржаја
3. Тумачење непознатих ријечи и израза
4. Наставничково изражајно читање текста
5. Разговор о непосредном доживљају
6. Вођена анализа текста (од стране наставника)
7. Обрада ликова (особине ликова)
8. Самостални и стваралачки рад ученика (илустрација и/или драматизација текста)

Текстови који су погодни за драматизације су „Црвенкапа“, „Лутке рачунају“, „Деда и репа“ и други по избору наставника. Драматизација текста се може реализовати и коришћењем тијела као инструмента (Душан Радовић „Прича о малом мишу“ и Драган Лукић „Четири девојчице“). Поједине текстове из књижевности радити у корелацији са садржајима из Моје околине.

Циљ теме *Читање и писање* је упознавање великих и малих штампаних слова првог писма и оспособљавање за читање и писање у складу са индивидуалним способностима ученика. Упоредо са упознавањем штампаних слова и учењем читања (срицањем и шчитавањем) обављају се и припреме за почетно писање.

Наставник треба да графомоторичким вјежбама припреми ученике за почетно писање. Графомоторичке вјежбе утичу на ослобађање и развијање руке, као и на култивисање покрета шаке и прстију (игре ситним предметима, обликовање различитим материјалима, рад маказама и слично). На почетку ученик треба слободно да црта, а затим према захтјевима



наставника, навикава се на правилан положај тијела, правилно држање, окретање и повлачење оловке, те на организацију простора у свесци. Затим слиједи цртање орнамената или украса (фризови).

Почетно читање подразумијева познавање појединих гласова. Ученик усваја слова и учи читање, активно учествујући у различитим вјежбањима (издвајање, уочавање и изговарање гласа или гласова; упознавање једног слова, више слова или свих слова; састављање ријечи на словарици; израда модела слова од различитих материјала; указивање на сличност неких слова и одређених предмета; писање (цртање) слова на табли и у свескама; срицање и шчитавање ријечи и краћих реченица; састављање ријечи од задатих слова и реченица од задатих ријечи; вјежбе у читању...).



Кроз игролике активности наставник користи познате методе и поступке обраде слова у складу са индивидуалним могућностима ученика. Шчитавање се састоји у лаганом, јасном, непрекидном изговарању, „отезању“, повезивању сваког гласа са слједећим гласом у гласовну цјелину – ријеч. Одмах послије шчитавања, наставник тражи да ученици објасне значење ријечи, како би се поред технике читања развијала и логика читања. Прве ријечи које ће ученик шчитавати треба да буду кратке и да садрже сугласнике и самогласнике. „Почетно читање се може дефинисати као процес стварања звучног облика ријечи по њиховом графичком (словном) моделу“, почетно читање по Ељкоњину.

Циљ теме *Позориште и филм* је оспособљавање ученика да доживљава сценско дјело и примјењује основне норме понашања које се односе на мјесто извођења драмског дјела. У првом разреду основне школе, користећи претходна ученичка искуства, као и

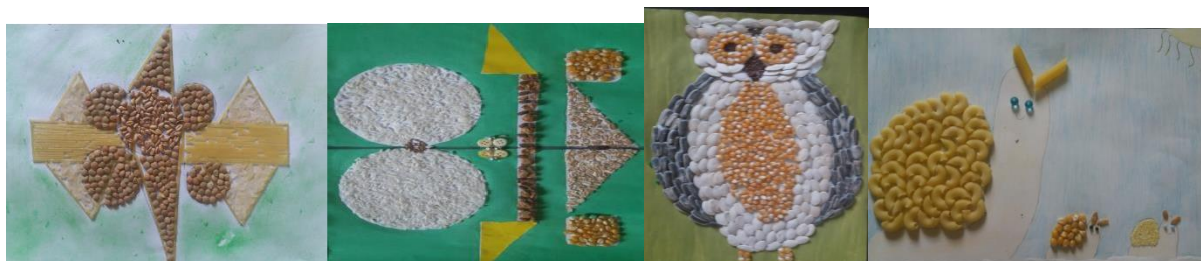
реализацију планираних садржаја, уводити ученика у свијет позоришне и филмске умјетности. Оживљавање предмета може бити прва представа коју ће ученик извести кроз игру. Оживљавањем лутака, кроз говор и покрет надовезује се стечено искуство гдје из монолога већ можемо користити дијалог. Коришћењем маски ученик оживљава комплетан лик, говор и покрет и не осјећа страх од позорнице и гледалаца. Потребно је реализовати активности у којима ће се импровизовати позориште у учионици и тако ученицима дати прилика да глуме.

Лутку користимо као наставно средство у наставном подручју Говор, изражавање и стварање и као спону при интегрисању садржаја у настави првог разреда. Дијете се са лутком сусреће још у најранијем дјетињству. Лутка га прати кроз одрастање, доба пубертета, адолесценције, па до родитељства. Нажалост, значај лутке буде потиснут, заборављен, а понекад се јави и као стидљиво сјећање. Вриједност лутке-играчке, истакао је још Змај кроз своје бројне пјесме, а наставили су затим многи савремени пјесници. Лутка нуди маштовите ситуације, а на овом узрасту дјечија машта је пребогата и треба је користити у стицању конкретног знања, подстицају дјечије креативности, повољно дјелујући на развој говора, стицање социјалне компетенције и развој емпатије. Њезина ријеч често има снажније дјеловање од ријечи ауторитета - родитеља или наставника. Персонификација лутке на овом узрасту може се користити као носилац учења и развоја дјететових компетенција. Наставник мора веома пажљиво бирати одговарајуће текстове, за реализацију неке представе или луткарског играказа, према узрасту ученика и тематици. Наставнику је остављена слобода да самостално одабере одговарајући текст понуђен или одабран из дјечије штампе, збирке поезије или прозе књижевника за дјецу. Наставник посебно треба да обрати пажњу на васпитни циљ, тј. да ученик примјењује основне норме понашања које се односе на мјесто извођења драмског дјела. Ове садржаје интегрисати са садржајима *Значајни догађаји и датуми у школи* и *Пригодне теме* из наставног подручја Моја околина.

Тема *Цртање* има за циљ примјењивање линије као једноставног облика, његовање уредности, истрајности и рационалног коришћења материјала, као и развијање сарадничких односа и тимског рада. На почетку реализације ове наставне теме, ученика треба упознати са прибором и ликовним материјалима за рад (оловке, оловке у боји, фломастери, креда у боји, угљени штапићи и други материјали). За овај узраст ученика, утицај наставника се креће у оквирима дјечијег слободног стварања, било подстицајно, било постављањем проблема. Ученицима препоручити меке оловке. Означене су латиничним словом Б (В). Ученици цртају по храпавој површини. На овом узрасту ученик почиње цртати од једног детаља којег разрађује и довршава. Наставник упознаје ученика са врстама линија и тачком као садржајним елементом сваке линије. Помоћу тачкица и линија ученик може визуелно дочарати доживљај фризура, таласа, кише, вјетра... Рад угљем у првом разреду је више једна припрема и вјежба за касније ликовно изражавање. Значајан чинилац сваког стваралачког рада је машта која је веома жива и покретљива и треба је подстицати и развијати. Цртање фрактала утиче на развој когнитивних способности, моторике и маште. Мисли прате покрет. Цртежи настају затворених очију чиме се избјегава шаблонски приступ, а подстичу индивидуална рјешења. Линије које ученик повлачи су производ случајности (примјер:

Ученик затворених очију на припремљеном листу папира оловком слободно исцртава линије. Након исцртавања, отворених очију боји цртеж). Акварел боје као сликарски материјал могу да послуже и као цртаћи, ако ученик њима повлачи само линије.

Циљ теме *Сликање* је развијање слободног и маштовитог односа према интензитету боје и овладавање техничким умијећима покривања површине. Дјечије сликање везано је за покривање површине различитим бојама. Основно средство за изражавање је боја. Ученика треба упознати са основним бојама и могућностима експериментисања са њима. Поступак у раду остварује сам ученик тако што најчешће почиње са контурама, па тек онда боји површину. Колаж је сликарска техника којом наносимо различите материјале на неку подлогу. Ова техника се често користи у првом разреду. Технику колаж можемо примијенити кроз рад на садржајима из других предметних подручја.



Коришћење танграм слагалице је такође занимљиво, а истовремено и подстицајна игра за дјецу. Наставник може да припреми исцртане танграм облике на листу папира, које ће ученик да исјече, обоји и слаже у различите фигуре од датих облика. Танграм се може интегрисати са садржајима предметног подручја *Моја околина*, као што су *Комбиновање облика и материјала*, *Животиње*, *Птице*, *Човјек*, *Саобраћајни знакови*, *Својства предмета и друго*. Дакле, ученик слаже различите фигуре које приказују знакове, животиње, предмете, бића и слично. Ученик може сликати и прстом, тако што дио цртежа боји четкицом, а дио прстом (нпр. стабљику, лишће и саксију насликају четкицом, а цвијет на врху сликају прстом). Овај начин сликања подстиче и његује слободан ликовни израз код ученика, поспјешује развој чула додира и вида кроз бојење површине. Сликање кликерима је посебно интересантан поступак осликавања. Ученик ставља кликере у припремљену боју, а затим их котрља по папиру, чиме уочава да кликери остављају различите трагове и добија своју јединствену слику.



*Вајање* има за циљ развијање основног осјећаја за облик у простору, омогућавање стицања техничких искустава и спретности прстију. Вајарски материјали су они који

пружају могућност да се од безобличне масе створи ликовна форма. У овом узрасту, ученику одговара мек вајарски материјал као што је пластелин, кинетички пијесак, тијесто, глина и слично. Ови материјали су веома погодни за развијање моторике шаке и прстију. Технику вајања можемо интегрисати са друга два наставна подручја. Обликовањем различитих вајарских материјала ученик обликује слова, бројеве, воће, поврће, биљке, животиње, саобраћајна средства и друго (интегрисати са предметним подручјем Моја околина).

Циљ теме *Примијењена умјетност* је развијање интересовања и вјештине обликовања употребних предмета једноставнијег карактера. Експериментисањем и преобликовањем различитих ликовних материјала (новине, салвете, плодови јесени и друго) као и преобликовањем материјала за рециклирање (пластичне флаше, кутије и слично) ученик ствара нове предмете и даје им нову намјену. Ученик може израдити бројеве, украсе за јелку, рам за слику, музичке инструменте, уређаје, семафор и слично.

Предметно подручје **РИТМИКА, СПОРТ, МУЗИКА** омогућава остваривање природне потребе дјетета за кретањем, игром као начином изражавања али и стварања, за социјализацијом и доказивањем својих физичких и умних домета. У раду са ученицима увијек треба полазити од поштовања ученикове личности и индивидуалних могућности. Неопходно је пружити прилику сваком ученику да испољи своју индивидуалност, омогућити му да буде свјестан својих особености те да се развија сопственим темпом. Ово наставно подручје у првом разреду развија естетски доживљај, машту, вјештине, навике и стваралачки таленат. Уз добро и квалитетно осмишљене активности у области Ритмике, спорта и музике, код ученика се успјешно развија способност изражавања гласом или тијелом, инструментима и реквизитима, упознају се вриједна дјела музичке умјетности, развија тијело и дух. Различите дидактичке музичке игре и драматизације ће помоћи да ученици лакше савладају одређене садржаје програма (саобраћај, дијелови дана, годишња доба, лијепо понашање, дијелови тијела, рођендан, дани у недјељи итд).

## Садржаји програма предметног подручја: РИТМИКА, СПОРТ, МУЗИКА

Редни број	Садржаји програма	Оквирни број сати
1.	Праћење раста и развоја	6
2.	Природни облици кретања и превентивно корективно вјежбање	15
3.	Елементарне игре и превентивно корективно вјежбање	14
4.	Базичне спортске активности из гимнастике и превентивно корективно вјежбање	25
5.	Базичне спортске активности из атлетике и превентивно корективно вјежбање	25
6.	Игре на отвореном	15
7.	Ритмика и плесови	20
8.	Музичко извођење: пјевање, свирање, говор, покрет	30
9.	Слушање музике	15
10.	Музичко стваралаштво	15
	УКУПНО	180

Изучавањем датих садржаја и остваривањем предвиђених исхода учења, остварују се следећи циљеви: оспособљавање ученика за коришћење природних облика кретања на различите начине, развијање апарата за кретање, а посебно мускулатуре одговорне за правилно држање тијела, формирање здравствено-хигијенских навика, јачање имуног система, социјализација и образовање морално-вољних особина ученика, развијање осјећаја за ритам, естетско доживљавање и изражавање помоћу покрета, развијање музичког слуха, вокалних и инструменталних способности као и развијање музичког памћења, слушне концентрације и маштовитости у музичком изражавању.

Циљеви теме *Природни облици кретања и превентивно корективно вјежбање* обухватају оспособљавање ученика за коришћење природних облика кретања на различите начине, те утицај на правилно држање тијела. Све предложене садржаје (ходање, трчање, скакање, прескакање, бацање, хватање, вучење, гурање, пузање, провлачење, пењање, дизање, ношење, вишење) треба планирати током цијеле наставне године. Садржаји требају бити проткани кроз различите игре и активности, такмичења и полигоне како би их ученици спонтано усвајали и користили у игри и свакодневном животу. Овако организовано

усвајање знања, постаће трајна способност и вјештина сваког појединца. Осим полигона у којима се могу комбиновати различите врсте препрека које захтијевају и различита кретања, са ученицима се могу организовати и игре за увјежбавање вјештина. Познато је да се дјеца воле такмичити и да воле побјеђивати. То ће искусити у спорту или било којем другом облику физичке активности. Зато је важно разговарати са ученицима о побједи и поразу како би се могли носити са насталом ситуацијом.

*Ходање и трчање* су најзаступљенији облик кретања. Ходање није захтјевна активност али је за њега потребна развијена равнотежа и одређен степен снаге како би ученик био сигуран у своје покрете. Одвија се на начин да је једно стопало увијек у додиру са подлогом, а радњу прате и руке и то на начин супротна рука, супротна нога. Трчање се може дефинисати као бржи облик ходања при чему се не мисли на спортско ходање. Са ученицима организовати активности које укључују: ходање по линији, ходање на прстима, петама, вањском и унутрашњем дијелу стопала, по степеницама, ходање уназад, ходање са ношењем предмета на рамену или глави, ходање са подражавањем кретања животиња, ходање у пару са спојеним ногама, ходање узбрдо, низбрдо, по равним и неравним подлогама, различите хваталице индивидуално, у пару или групно, трчање за лоптом, трка ученика којима су додијељене боје, бројеви, надимци, претрчавање преко препреке, трчање у паровима, трчање унатрашке, промјена мјеста, освајање кућице, трчање различитим темпом, са задацима, са промјеном смјера...

*Скакање и прескакање* захтијева одређену количину контроле покрета али и координацију руку и ногу. Приликом сваког скока треба употребљавати и руке које дају тијелу додатни замах. Што је поскок правилнији и сигурнији, ученик неће осјећати нелагоду приликом скакања, а посебно са више подлоге на нижу. Доскок треба бити мек и на предњем дијелу стопала у получучањ. Могуће је изводити активности: дјечији поскоци, скакање уз подражавање кретања животиња, скокови по означеним пољима, игра зечића, игре школице, прескакање вијаче, прескакање ниских препрека, скок у дубину, скокови на једној ноzi, штафетно скакање, скакање у врећи...

*Бацање и хватање* су активности које ученици користе у различитим играма и активностима. Иако су уско повезане, операције бацања, додавања и хватања се веома разликују. Додавање се изводи са циљем да се предмет који је упућен и ухвати. Бацати се може предмет без намјере да га неко други ухвати (бацање у циљ, кош, даљ и слично). Приликом хватања, потребна је добра прецизност и координација да би се предмет могао ухватити. Хвата се опруженим рукама према напријед, длановима окренутим према напријед, стварајући од дланова и прстију облик корпице. Хватање није једноставно савладати па је потребно често вјежбање у склопу полигона са препрекама или у дјечијој игри. Предмети који се хватају требају бити већи и мекани како би се ризик од повреде прстију свео на минимум. Са ученицима организовати активности: бацање лопти различитих величина на различите начине, са једном или двије руке, са груди, преко главе, одбијање лопте о зид и хватање, бацање лопте у циљ, добацивање меким играчкама, добацивање лоптом са рукавицама од најлон кеса, одбијање балона (индивидуално, у паровима или групно), набацивање обручева, игре куглане...

*Вучење и гурање* се врши снагом цијелог тијела, а посебно снагом мишића руку и раменог појаса. Планирати активности вучења и гурања преко линије, потискивање, гурање тијелом без употребе руку, вучење или гурање пара на простирачу или картону, гурање парова ногама у сједећем положају, гурање на једној нози, вучење конопца, вучење и гурање трећег на санкама, ролерима, скејту, гурање картонских кутија, игра кочијаша, вучење предмета завезаних конопцем...

*Пузање и провлачење* - Ученик може пузати да би дохватио неки предмет или да би дошао до одређене тачке. Притом мора активирати мишиће трупа и кичменог стуба. Осим што пуже, ученик савладава простор и отпор који му пружа подлога по којој се креће. Могуће је извести активности: пузање на лактовима, клизање на леђима, провлачење испод препрека (ластиша, конопца, стола, обруча), пузање преко препрека, пузање на јастучићима, пузање и провлачење испод ногу другара, пузање и гурање предмета, пузање унатрашке...

*Пењање* се изводи тако да се руке одаљавају од тијела, а ноге се приближавају. Ученик се може пењати на степенице, шведску клупу, шведске љестве, столицу, уз косо постављену даску или клупу, преко хоризонталних препрека, струњача, узвишења у природи...

*Дизање и ношење* је врло важна активност коју човјек упражњава свакодневно. Врло је важно научити правилно дизање терета у којем се користи искључиво снага руку и ногу, гдје се кичмени стуб поставља у неутралну позицију, тј. без увинућа у било којем дијелу кичме. Исти случај је и са ношењем гдје се терет треба распоредити на више мишићних група. Ученик ће прво подизати и носити играчке, а након одређеног времена, играчка се може замијенити и неким тежим предметом. Током вјежбања ученик може дизати и носити лопте различитих величина и тежина, подизати играчке са пода до висине кукова, груди, главе, изнад главе, носити више предмета у рукама (лопта, палице, чуњеви...), носити играчке у трчању, преко препреке, са претрчавањем, носити флашу са водом, носити лопте у пару са другом између чела, груди, леђа, преносити ситне играчке из руке у руку, преносити школске торбе...

*Вишење* схватамо као савладавање властите тјелесне масе. Оно је важан фактор за развој снаге али и координације. Са ученицима организовати активности: вишење на вратилу, конопцу за пењање, пречкама, љествама...

Темом *Елементарне игре и превентивно корективно вјежбање* предвиђено је усавршавање природних покрета и моторичких способности у сложеним ситуацијама, развијање социјализације и образовање морално вољних особина ученика (самосталност, дисциплина, такмичарски дух, дружељубивост, поштење итд.) те стимулисање физиолошких процеса који повољно дјелују на органе и органске системе. Планиране елементарне игре треба да подстичу моторичке способности (снагу, брзину, издржљивост, координацију, флексибилност, прецизност и равнотежу). Током извођења елементарних игара неопходно је ученике упознати са правилима игре и обезбједити њихово поштовање.

Приједлог елементарних игара:

*Мишу, гдје си?* – Ученици стоје у кругу осим два играча који су у средини круга и имају мараме преко очију. Један играч је мачка, а други миш. Мачка виче: „Мишу гдје си?“ Други играч који игра миша, одговара: „Ту сам.“ Мачка иде у правцу одакле је чула одговор и пруженим рукама покушава да ухвати миша. Када у томе успије, њихове улоге добијају други ученици.

*Звонце* – Ученици сједе поређани у круг. Посебне улоге имају четири ученика. Један ученик има звонце, а три ученика имају мараму преко очију. Ученик са звонцетом бјежи у простору круга, а остала три ученика га траже по звуку звона. Када ученик са звоном буде ухваћен, улоге се додјељују другим ученицима.

*Ледени* – Један играч јури, а сви остали бјеже. Бјежање је дозвољено у договореном простору. Када играч који јури удари или додирне играча који бјежи и каже „ледени“, овај преузима његову улогу и игра се наставља.

*Кипови* – Ограничи се поље за трчање. У току једног минута ученик који има улогу чаробњака јури остале. Којег ученика дотакне, он се мора укочити у пози у којој се затекао, као кип. Након једног минута чаролија престаје и преброји се колико је чаробњак направио кипова. Улога чаробњака се додјељује другом ученику и игра се наставља. На крају се упореди који је чаробњак био најуспјешнији и прогласи се побједник.

*Браћа* – Сви играчи се подијеле у парове браће и распореде у двије колоне тако да је у свакој по један члан тог пара. Свака од те двије колоне има свој полигон са препрекама. Када наставник изненада дуне у пиштаљку, сваки играч мора да нађе свог другара или другарицу, ухвати га за руку, сједну на земљу и узвикну: „Браћа!“ Посљедњи пар који то учини, напушта игру. Игра се наставља поновним формирањем колона и трчањем до новог звиждука наставника.

*Коке и лисице* – Одреди се поље за игру, нпр. квадрат 8x8 метара. По њему се проспу, згужване лоптице папира, кукуруз и слично. По страницама квадрата се ставе јастучићи који ће бити кућице за спас и треба их бити за два мање него што је играча. Сви играчи, коке, ходају по пољу и у руке купе зрна кукуруза, а два играча који глуме лисице, круже око поља. На звук пиштаљке, лисице утрчавају у поље, а све коке трче да се спасу у кућице. Коке које не успију да пронађу кућицу за спас, бивају ухваћене и испадају из игре (лисица их одводи у своју логу). Игра се наставља док не остану посљедње двије или једна кока (зависно од броја ученика). Слједи пребројавање зрна. Лисица која је ухватила коке са више зрна је побједник.

*У ватри* – Одреди се поље за игру, нпр. 8x8 метара. Четири ученика ће бити главне ватре и стајаће сваки на једној страни квадрата. У унутрашњости поља су остали ученици. Ученици, главне ватре, гађају лоптом играче у пољу. Играч који буде погођен, иде иза линије до своје ватре која га је погодила. Постаје такође ватра и може да гађа играче који су у пољу. Када и посљедњи ученик буде погођен, главне ватре упоређују колико су ватри освојиле.

*Паук* – Ограничи се поље за трчање. Сви ученици су у једном пољу и један играч - паук, који их хвата. Како кога ухвати, он се ухвати за руку играча паука и тако у пару лове



даље. Када додирну још некога, трећи члан се придружује пауковој мрежи и наставља се лов. Игра траје све док не остане један играч који преузима улогу паука.

*Акција, снижење!* – Ученици направе круг око хрпе предмета који су у центру. Предмета треба да буде за један мање него што је играча. Један ученик је предводник. Ученици се крећу у кругу око предмета. Када предводник викне: „Акција, снижење!“, сви ученици потрче да узму по један предмет. Ученик који остане без предмета, излази из игре и уклања један предмет.

*Лов на бројеве* – Сви играчи сједе у кругу. Наставник сваком играчу даје број од 1 до 4. Када наставник изговори неки број, нпр.3, сви играчи са бројем 3 устају, излазе из круга и оптрче пун круг до свог мјеста. Уз то морају да покушају да стигну друга који трчи испред њих и дотакну га прије него што стигне до свог мјеста. Дотакнути играч испада из игре. Побјеђује онај који тако скупи највише бодова или достигне број бодова који је утврђен на почетку игре.

Када говоримо о теми *Базичне спортске активности из гимнастике и превентивно корективно вјежбање* морамо имати на уму сљедеће циљеве: оспособљавање за правилно извођење заданих вјежби на тлу и справама, те развијање апарата за кретање, а посебно мускулатуре одговорне за правилно држање тијела кроз примјену гимнастичких елемената. Гимнастика је вид рационалне моторне (кретне) активности усмјерене првенствено на тјелесни развој, усавршавање моторних и физичких способности.

У оквиру ове теме ученик ће овладати основним стројевим радњама (врста, колона и команде „на десно“ и „на лијево“) те превентивним корективним вјежбама које се могу изводити са или без реквизита, у мјесту или кретању, са или без музичке пратње и тако даље.

Да би ученици усвојили различите једноставне и сложеније гимнастичке елементе, неопходно је урадити припремне вјежбе. Како ученици овладавају вјештинама природних облика кретања и правилног држања тијела, олакшава се и учење елемената гимнастике као што су елементи моста, поваљке, колуте, ваге и слично. Прије учења активности колутања, ученике треба припремити за ротацију око попречне осе тијела. Препорука је да се прво савладају окретања око уздужне осе тијела у усправном ставу, а затим на тлу у облику котрљања пруженим и згрченим тијелом. *Поваљке* су саставни дио учења колутања, а карактерише их постепени контакт тијела са подлогом, без упора рукама или ногама о подлогу и ротацијом до 180 степени око попречне осе тијела. За *колутове напријед и назад* потребно је познавање поваљке згрченим тијелом гдје су леђа у заобљеном положају, кољена су ослоњена на груди, а глава се налази у претклону, на грудима.

Приликом извођења *става на лопатицама („свијећа“)*, ослонац се остварује на глави, врату и горњем дијелу трупа, а при одржавању равнотежног положаја додатно помажу руке ослоњене на подлогу. Припремне вјежбе за извођење става на лопатицама треба да се односе на развијање снаге мишића врата, трупа и ногу, те да подстичу тијело на одржавање равнотежног положаја главом окренутом према доле. То су вјежбе у којима се

из лежања на леђима подижу кукови подупирањем рукама и симулира вожња бицикла. На тај начин, ученик се упознаје са обрнутим положајем тијела и високим положајем кукова.

Учење основних *елемената равнотеже на шведској клупи* прво треба започети на тлу (по равној линији, по ужету за прескакање и слично, па тек онда вјежбати на узвишењима (ниска клупа, шведска клупа). Препорука је да ученици имају тању неклижућу обућу (или боси) како би имали бољи осјећај за кретање. Простор око справе треба обавезно осигурати струњачама. Постепеним савладавањем основних техника хода, прелази се на различите варијанте ходања (на прстима, на петама, окрет, чучањ) или додавањем реквизита који се преносе или служе као препрека. Таквим задацима развија се способност координације, одржавање равнотеже, те мишићна контрола тијела. Састав на шведској клупи представља низ вјежби које је ученик савладао и самостално је (или уз помоћ) способан да их покаже. Састав треба да има наскок на шведску клупу, два до три елемента вјежби и саскок. Главни задатак ученика је да правилно и прецизно изведе осмишљене елементе без губитка равнотеже, дугих прекида и пауза.

Тема *Базичне спортске активности из атлетике и превентивно корективно вјежбање* има за циљ усавршавање природних облика кретања кроз атлетске елементе, развијање моторичких и функционалних способности локомоторног апарата, а посебно мускулатуре одговорне за правилно држање тијела кроз примјену атлетских елемената. Атлетика је базични спорт кроз који се уче и усавршавају покрети трчања, ходања, бацања и скакања, а који су потребни за развој сваког дјетета и дугорочно позитивно утичу на свакодневно функционисање и брзо прилагођавање било којем другом спорту. Приликом остваривања садржаја *ходања* изводи вјежбе ходања на прстима (на дужини до 20 метара), затим ходање на пети, на унутрашњем и спољашњем дијелу стопала, комбинације вјежби ходања на полигону и слично. Кроз различите игре организовати праволинијско или криволинијско трчање, трчање преко ниских препона или трчање из различитих почетних положаја. Кроз измишљене приче о жабама, скакавцима, зечићима и слично, подстаћи ученике на суножно и раскорачно скакање (напријед, назад, десно, лијево), скакање са камена на камен преко поточића или са локвања на локвањ преко баре, играње ластиша или различитих врста школица. Вјежбати бацање мањих и већих лопти јачом и слабијом руком из различитих почетних положаја. Бацати у велике мете, даљ, вис те користити „бич“ технику, бацање одозго, одоздо, са груди, преко главе и слично.

Садржајем теме *Игре на отвореном*, остварују се посебни циљеви: формирање здравствено-хигијенских навика, јачање организма, јачање имуног система, развијање базичних вјештина и способности, основа технике спортских игара кроз упражњавање игара на отвореном, утицање на еколошку свијест ученика, утицање на свеукупни раст и развој ученика уз коришћење природног окружења и препрека у једноставним и сложеним условима. Препорука је да се ученици воде на полудневне излете у природу гдје је могуће осмислити полигоне у природном окружењу на којима ће ученици савладавати препреке ходања по неравном тлу, трчања и ходања по криволинијским путањама, пењати се на узбрдице, силазити низбрдо, прескакати дебло, поток, провлачити се испод грана дрвета, пјешачити итд. Такође у складу са могућностима школе и њеном опремљености различитим

средствима за извођење наставе физичких активности на отвореном, могу се организовати вожње бициклом, тротинетом, ролерима и слично.

Садржаји *Мали фудбал, мини рукомет, мини одбојка* итд. ће се реализовати кроз активности примјерене узрасту ученика. Коришћењем великих балона и рекета може се осмислити игра гдје су сви играчи распоређени на одређена мјеста круга са којих се не смију помијерати, а рекетима ударају балон трудећи се да он остане у кругу. Може се организовати и рекет одбојка са великим балоном гдје је између играча затегнут конопац. По простору за игру ученик може да котрља или води лопту по линији. По простору се могу и залијепити ознаке „кругови“ гдје ученик треба да одбије лопту, а када дође на одређено мјесто, да је шутне у кош прилагођен висини ученика. Ученик такође може шутирати лопту о зид, па да му се она врати или је шутати полако тако да је може стићи, обићи око ње, а да је не додирне, довести ногом лопту на обиљежени простор или шутати између статива.

Кроз изучавање теме „*Ритмика и плесови*“ и остваривањем предвиђених исхода знања, оствариће се здравствени утицај на организам ученика и хармонично обликовање тијела, развијаће се смисао за естетско доживљавање и изражавање, развијаће се осјећај за ритам, слободу, префињеност и стваралачку изражајност покрета.

Плес представља низ узастопних покрета једног или више дијелова тијела, наизмјенично мијењање положаја руку, ногу, главе или трупа у мјесту, сједећем положају или покрету. Изводи се уз акустичну пратњу (пјевање, свирање, ритам бубњева, плескање руку и слично). Приликом плесања, тијело ученика прелази из једног положаја у други (хода, врши поскоке, замахе, махања, импровизује појаве и догађаје из околине и тако даље). Посебно треба обратити пажњу на процес рада и на оно што се догађа током рада. Ученик развија осјећај за простор и друге ученике око себе. Развија се пријатељство, сарадња и колективни дух. Препорука је да се приликом рада на традиционалним плесовима (играма) прво представи плесна комбинација, ученици прате, а затим током понављања уче покрете, позиције и њихове комбинације. Музика може бити подстицај и за спонтано динамичко кретање. Ученицима понудити различите реквизите (лопте, балоне, палице, траке, обручеве...) те их подстицати на стварање плесних структура. Праћењем спонтаних покрета ученика, наставник може одабрати оне који садржајно одговарају задатку те их пренијети и осталим ученицима. На тај начин ће ученици створити своју ритмичку цјелину, плес који ће радо плесати самостално, у пару или групи. Такође, препорука је да ученици науче играти једно народно коло из свог завичаја (уз групно пјевање, инструменталну пратњу, ритам бубњева, звечки и слично). Приједлог народних кола и плесова: *Козарачко коло, Гламочко коло, Ја посејам лубенице, Како ли се сеје мак, Ја посејам лан, Хоки поки...*

У оквиру теме *Музичко извођење: пјевање, свирање, говор, покрет* у садржају *Дидактичко музичке игре* предложене су „Игре за прстиће“ (Пуж, Игранка, Шетња, Пјесме о прстићима). Ове игре су уско повезане са развојем fine моторике која је у посљедње вријеме на веома ниском нивоу код дјецe овог узраста. Фина моторика је способност коришћења најмањих мишића тијела у циљу извођења прецизних покрета и тијесно је повезана са координацијом око-рука. Координација око-рука подразумијева способност прста и руке да правилно изврше задатак који налаже и контролише око. Уколико дијете не

развија фину моторику (своје прстиће), неће доћи до стварања синапси и зато настају разни когнитивни поремећаји (дислексија, дисграфија, разни поремећаји учења итд). Проблеми настају када дјеца у току игре не користе све прстиће, него само два или три на руци. Неке од ових игара могу бити одличан увод приликом обраде пјесме или прије самог слушања разних композиција.

Опис игара за прстиће (Према: Милошевић-Симић, М. (2017). *Више од музичке игре*. Београд: Финеса):

*Пуж* - Дланом ослоњеним на сто, ученици пјевају пјесму *Пусти пужу рогове* и подижу по два прста имитирајући покрете пужевих рогова. Рогови могу бити било која два прста, не увијек кажипрст и средњи прст. Покажите ученицима колико је теже подизати прсте што је угао између шаке и подлактице мањи.

*Игранка* - Ученици сједе за столом и на команду коју им наставник даје, са два прста исте руке ходају по столу. Наставник позива једног ученика да оде и на плес позове другог, они прстима пређу од свог мјеста и тамо играју. Док они играју, наставник позива још неколико парова, а онда, када сви заиграју, мијења се темпо играња. На команду, ученици прстима крећу споро или брзо, марширају или се њишу, пужу, скакућу или клече. Препорука је да се форсирају парови прстију у којима је укључен четврти, домали прст.

*Шетња* - Један ученик иде у шетњу редом својим прстићима док рецитује или пјева пјесму по избору. Пјесму треба да дијели на слоге.

#### *Пјесме о прстићима*

Пјесме које слиједе играју се уз покрете који се помињу у тексту. Могу им се додати неке једноставне и дјеци већ познате мелодије како би лако запамтили текст.

#### *ПРСТИЋИ*

Имам десет прстију, баш као и ти,  
Воле да се играју, то воле баш сви.  
Могу да се раширим, могу да се стиснем,  
Могу да их сакријем и могу да плеснем.  
Час су ми високо, час су ми скроз доље,  
Некад скоче ми из џепа, а некад се воле.  
Понекад за ријеч молим с дигнута прста два,  
А кад молим за тишину, ставим прст на уста.

#### *ПРСТИ ЈЕДНЕ РУКЕ*

Палац дигнем ја високо кад желим на пут,  
Још ми треба један возач, ал' да није љут.  
Два ми прста требају кад молим за ријеч,  
А три дигнем ја високо кад са татом гледам меч.  
Годиницу нову напунио бата,  
Па све диже чет'ри прста, учио га тата.

Пет прстију сада маше, на пут одох ја,  
Бата ће ми бити возач, он пут добро зна.

### *БРОЈАЊЕ*

Први прст је мамин,  
Други, зна се, татин.  
Трећи прстић бакин,  
А четврти декин.  
Пети биће батин,  
А шести је секин.  
Седми је за тетку,  
Осми чека ујку,  
Девети је мој,  
А десети твој!

Опис игара за садржаје *Игре за развој ритма* и *Игре за развијање пјевачког сваралаштва* (Према: Милошевић-Симић, М. (2017). *Више од музичке игре*. Београд: Финеса):

*Ритам мог имена* - Сваки ученик треба да каже своје име подијељено на слоге, након тога прикључује се групи ученика који имају исти број слогова у имену. Тако се формирају групе дјеце чија имена имају два, три, четири или пет слогова (У-на, Ла-ра, Ми-ла-на, Ма-ри-ја-на, А-на-ста-си-ја). Свака група има задатак да осмисли ударце тијелом који прате број слогова имена. Примјер је Миланина група која би могла да има ударце: плесак, плесак, ударац о кољена. На позив наставника, свака група заједно показује своје покрете.

*Куц, куц* - Подијелити ученике у групе, поређати их једно иза другог окренуте према табли. Нека у свакој групи буде минимум троје дјеце. Посљедњем у низу, најдаљем од табле, на рамену откуцати ритмичку фигуру коју он треба да пренесе ученику испред себе, па тако све док образац не стигне до ученика које је испред табле. Његов задатак је да покаже шта му је пренесено, а наставник ће бити тај који ће провјерити тачност обрасца. Редослијед ученика може се мијењати у сваком кругу. Такође, може се исписати неколико ритмичких фигура на папирићима и закачити их на леђа ученику најудаљенијем од табле, па ће на крају и сами моћи да провјере да ли су образац тачно пренијели.

*Пренеси ритам* - Ученици стоје у кругу. Први ученик започне са неком комбинацијом удараца (два плеска нпр.), сљедећи ученик то понови и дода још један ударац. Сваки сљедећи ученик понавља све од почетка и додаје још један ударац. Радити у мањим групама.

*Киша* - Већа група ученика на команду погледом или руком од стране диригента (ученик или наставник), производи звуке тијелом који подсећају на падање кише. Покрети које праве су: трљање длана о длан, пуцкетање прстима, ударање длановима о бутине и скок у мјесту. Диригент, крећући се са лијева на десно, почиње тако што појединачно погледа свако дијете које започиње трљањем дланова (шуштање лишћа у шуми), све док се и последњи ученик не укључи. Тада диригент креће у нови круг и даје команду да један по

један ученик почне са пуккетањем прстију (прве капи кише), све брже и брже, а онда прелазе на брзе ударце длановима о бутине (пљусак). Затим даје знак лијевој па десној страни да скоче (грмљавина), неколико пута, а затим се полако олуја смирује тако што се сви покрети понављају уназад.

*Продајемо инструменте* - У игри учествују најмање три ученика, а што их је више то је боље. Један ученик је продавац у продавници инструмената, један је купац, а један или више њих су инструменти. Продавац хвали своје инструменте и објашњава купцу шта све има у радњи. Купац бира инструмент и глуми да свира на њему, а дијете које глуми инструмент, пјева измишљену пјесмицу на неутрални слог. Купац купује инструмент који је најљепше пјевао.

*Сирена* - Замислите да ученици сједе у колима, пјевају пјесму која се чује са радија. Наилази хитна помоћ и на неколико секунди се више не чује пјесма. Када хитна помоћ прође, ученици настављају да пјевају. Када се ова игра пренесе у учионицу, долазимо до ситуације у којој би требало да ученици памте и у себи пјевају пјесму док се она поново не чује, и тако вјежбају свој унутрашњи слух, фокус, меморију и мелодију. То значи да наставник на неколико секунди кроз утиша музику са ЦД-а и пусти ученике да и даље пјевају као да је музика присутна. Када се ова вјештина усаврши, прећи на пјевање у себи, а онда на знак почети пјевање наглас. Затим појачати ЦД и провјерити докле је стигла музика, а докле ученици. Ова игра је изузетно важна за развијање унутрашњег слуха, праћење темпа, концентрацију и меморију.

*Црвени кармин* - Игра почиње тако што сви учесници мажу невидљиви црвени кармин на усне. Праве покрете усана као када то раде њихове маме, на примјер. Затим шаљу пољупце љубећи своју руку и љубећи замишљено огледало. Затим глуме како дувају балоне, како свирају трубу или звижде. Како се праве балони од жвакаће гуме, како се усне облизују када се једе нешто слатко, како се пије на сламчицу, срче или хлади врућа супа и како се ужива у храни док се мумла...мммммм. Имитирају како раде мотори, вибрирајући уснама док изговарају...брмммм. Праве необична лица имитирајући емоције, користећи вокале а, е, и, о, у или изговарају слова п, б, м, в, с, ш, ч, ћ, и ж израженим покретима усана. Имитирају животиње: коњ, мајмун, славуј, риба... На крају мало зијевају и зубима поједу замишљени кармин. Све ове вјежбе јачају мишиће усана и образа и изузетно су важне као загријавање за пјевање и свирање, али и пред наступе на којима треба артикулисано говорити и пјевати.

*Промијени пјесму* - Свака пјесма може да промијени темпо, извођача и жанр. Задајте ученицима да дјечију пјесму пјевају као оперски пјевачи, рокери, репери или народњаци. Иста пјесма може бити у много споријем или бржем темпу, а могу је пјевати као дијете или као одрасла особа, особа истог или супротног пола.

*Пази, слово!* - Пјесма коју ученици добро знају, а која и даље треба да се вјежба, често постаје досадна. Изаберите слово које ће бити забрањено на почетку ријечи и пјевајте пјесму тако да сваки пут прескочите ријеч која почиње на то, изабрано слово. Обратите пажњу да одаберете слово које ће се довољно често јављати у тексту.

*Пјесме из 300 врта* - Сваки ученик узме по једну играчку животињу и сједећи у кругу, када дође ред на њега, пјева своју измишљену пјесму о својој животињи, о томе гдје живи, како се храни или о њеним измишљеним доживљајима. Циљ игре је да ученици своју измишљену причу не причају него је пјевају. У зависности од ученика, негдје ће текст, а негдје мелодија бити у првом плану. Игре овог типа су веома важне за развој импровизације која је ученицима на овом узрасту природна.

*Звучне бајке* - Наставник међу ученицима подијели улоге тако да свако може звучно да се представи: неко ће бити пијетао, неко сат, неко труба, неко ауто, мачка, пас, пиле, жаба ... Наставник започиње причу и када помене неког од ликова, он устаје и дода звучни ефекат бајци- пијетао кукуриче, сат откуцава тик-так, пас лаје, шкрипе кочнице...

*Дидактичке музичке игре* се комбинују са вјештином покрета. Покрети морају бити једноставни и прилагођени узрасту ученика. Ове игре се изводе групно или колективно у оквиру којих се ученицима могу дати исте или различите улоге. Прије саме игре или драматизације потребно је савладати покрете од којих се игра састоји.

При обради пјесме или бројалице полазимо од музичког и књижевног аспекта. Прије саме обраде пјесме пожељно је да се исприча нека маштовита прича чији је садржај везан за текст пјесме, да би се пробудило интересовање и развила машта ученика. На почетку школске године треба кренути од лакших примјера како би ученици поступно учили и савладавали предложене пјесме из садржаја програма. Већина ових пјесама пружа могућност ритмичких покрета и такву прилику треба максимално искористити јер вријеме предвиђено за музичко извођење није вријеме које ученик треба да проведе сједећи у школској клупи. Када је пјесма усвојена, и уколико то текст дозвољава, научену пјесму треба: драматизовати, слободно импровизовати покретима, ликовно изразити, пратити ритмичким инструментима. Једна од предложених игара која ће нам послужити за понављање већ усвојених пјесма јесте игра у којој ћемо предложити ученицима да изаберемо једно слово у пјесми које нећемо пјевати, него ћемо га изводити на неутрални слог. Ова игра се може организовати и као игра у којој ће ученици који погријеше испасти из игре, па на тај начин можемо добити и побједника.

Модерна технологија пружа мноштво нових идеја. Једна од њих је да се на школском рачунару инсталира једна од бесплатних апликација помоћу које се може снимити пјевање и музицирање ученика. Снимљени материјал може послужити као мотивација ученицима да се критички осврну на своје извођење дјечијих пјесама и да сами укажу на евентуалне грешке, али и добре ствари у интерпретацији.

Тема *Слушање музике* је изузетно важна на овом узрасту, јер што дијете више слуша боље чује. На овај начин вјежбамо пажњу која ће нам користити у цјелокупном наставном процесу. Било би добро мотивисати ученике неком занимљивом причом везаном за композицију која је планирана за слушање. Прича може бити везана за живот композитора (неки необични или занимљиви детаљи), за начин настанка композиције, за саму композицију, за земљу из које долази композитор итд. Прича треба бити кратка али занимљива и упечатљива јер такве чињенице трајно остају у меморији ученика (нпр. једна

композиција Јозефа Хајдна носи назив „Чудо“ јер су једном приликом након извођења ове композиције људи пошли на позорницу да се захвале композитору и да му се поклоне за предивну композицију. У том моменту на позорницу је пао лустер, али нико од присутних није био повријеђен и то је било чудо. Данас ћемо слушати „Симфонију изненађења“, а композитор ове нумере је такође Јозеф Хајдн. Хајде да је послушамо, а док слушате ову композицију покушајте да смислите своју причу, због чега је ова композиција добила овакав назив. Хајде да маштамо!). Прије самог слушања потребно је дати тачне смјернице за слушање музике. Приликом слушања и након одслушане композиције, ученици могу слободно да се изразе: пртежом, покретом, мимиком, пантомимом итд. На овом узрасту није прихватљиво учење никаквих дефиниција, него се описује оно што се чуло приликом слушања композиције. У првом разреду не треба од ученика тражити да памти назив слушане композиције, те име и презиме аутора.

Слушање музике не мора бити статично и реализовано тако да сви ученици сједи у својим клупама. У Наставном програму налазе се композиције које пружају могућност да наставу слушања музике претворимо у јединствен и незабораван доживљај. Примјер таквог једног часа је и слушање композиције „The Sincopated clock“ (L. Anderson). На каналу YOUTUBE можемо пронаћи мноштво идеја како помоћу покрета учинити овај час изузетно забавним (<https://www.youtube.com/watch?v=7LANc2IbM8>, <https://www.youtube.com/watch?v=0Vxg3fG2HxM> ).

Ученицима можемо предложити да код куће погледају анимирани филм због музике коју ће слушати у наредним данима. У току слушања ученици ће лако поистовјетити мелодију са анимираним јунацима и њиховим карактеристичним начином кретања и понашања. То је још једна од идеја како се активност слушања може претворити у забаву која се не заборавља.

Наставник може да изради и наставне листиће за слушање музике. Наравно да то неће бити компликовани листићи, који ће захтијевати писање или читање. На листићу могу бити приказани инструменти, а задатак ученика је да пажљиво слуша композицију и обоји оне инструменте који се чују током извођења композиције.

У оквиру теме *Музичко стваралаштво* налази се садржај *Израда дјечијих музичких инструмената* који треба планирати и организовати у склопу наставе музике. Наставник треба да има оригиналне идеје које се, уз помоћ дјечије маште, могу претворити у инструменте те остварити снажну мотивацију за извођење музике. На овом узрасту није потребно правити инструменте са одређеном висином тона јер за то нема потребе. Разне врсте бубњева са једном или двије мембране (балон, фолија, платно) можемо направити од разних цилиндричних кутија. За израду звечки могу нам послужити разне кутије, чаше итд. Ученици чинеле могу направити од старих ЦД-ова и гуме или шпаге која ће служити за придржавање. Кастањете правимо помоћу картона, старих, лимених чепова и љепила. Иако није инструмент, са ученицима можемо направити микрофон, који ће часове пјевања учинити изузетно забавним. Ово помагало ученици могу направити помоћу ролне тоалет папира, колаж папира, новогодишње куглице и љепила.



Све израђене инструменте ученици могу украсити и уљепшати бојицама, колаж папиром, разним шљокицама и слично. Поред тога што ће израђени инструменти љепше изгледати, на овај начин ученици ће распознавати своје инструменте.

*Примјери израде музичких инструмената и помагала*



Помоћу израђених инструмената ученици ће реализовати и дио садржаја музичког стваралаштва. Разне музичке импровизације могу се изводити на израђеним инструментима и на Орфовом инструментарију. Ове импровизације треба да буду једноставне и кратке, а ријеч је о свирању такта и свирању ритма.

Овакав начин рада је погодан за рад са шестогодишњацима, јер се овако може постићи максимална активност ученика. На овај начин ученици имају прилику да доживе љепоту стварања музике и ритма. Ученици могу самостално да импровизују ритам, да креирају једноставну пратњу бројалица и пјесама. Постепено се може уводити и групна импровизација, па чак и надметање група. Када ученици израде своје инструменте, можемо организовати и свирање комбиновањем инструмената правећи један мали оркестар.

Наставник може да поставља и музичка питања на инструментима које су ученици направили. Ученик треба да понови задату музичку фразу. Ученик може бити окренут леђима и испред себе имати понуђене инструменте, а други ученик му може задати једноставну музичку фразу коју он треба поновити на истом инструменту, који треба препознати по слуху (музичка питања и музички одговори).

Садржај *Свирање једноставних ритмичних фигура тијелом и предметима* може бити најзанимљивији дио наставе музике у првом разреду. Прије свега наставник треба добро бити припремљен и активности морају бити добро осмишљене. Прије самог почетка рада са ученицима морамо договорити одређена правила понашања, да атмосфера у учионици не би измакла контроли. Постоји безброј идеја како ученици могу да изводе једноставне ритмичне фигуре помоћу свог тијела, многе од њих можемо пронаћи на каналу Youtube.

(<https://www.youtube.com/watch?v=n37iTzxmPzI>, <https://www.youtube.com/watch?v=5y0sVCmMX0k>, <https://www.youtube.com/watch?v=PwKdIC6BI88>).

Чаше су одлично средство за извођење једноставних ритмичних фигура, ученици ће бити одушевљена „свирањем“ помоћу чаша. У првом разреду ове вјежбе не требају бити презахтјевне јер ће се „свирање помоћу чаша“ понављати и сљедеће године када наши

захтјеви могу да буду нешто већи и сложенији (<https://thewhoot.com/life/cup-song-video-tutorial>).

Понављање задатих ритмичких фигура је још један сегмент забаве који ће наставу музике учинити чаробном. Безброј је комбинација које ће помоћи да реализујемо овај садржај. Број откуцаја ћемо унапријед смислити или ћемо спонтано мијењати у току вјежбе. Са ученицима ћемо договорити правила игре, на тај начин да ћемо за сваки предмет, који користимо у вјежби, одредити број откуцаја. Ако се играмо са воћем (садржај који се може интегрисати), онда ћемо донијети двије или три врсте воћа и договорити да један лимун траје један ударац руку о руку, да једна наранџа траје један ударац руком о клупу, а да једна јабука представља паузу. Пред ученике стављамо разне комбинације воћа, а њихов задатак је да рукама одсвирају оно што је сложено испред њих. Вјежба се може и мало „закомпликовати“ на тај начин што испред ученика можемо ставити два лимуна, двије наранџе, а између њих двије јабуке, тако да ученик мора да броји и поштује ритам који му је задат. На сличан начин вјежбе можемо комбиновати са штапићима у боји, коцкицама, разнобојним картонима (<https://www.youtube.com/watch?v=xnFeoQn2U0w>).

У оквиру садржаја *Вокално-инструменталне композиције* предложене су познате дјечије пјесме, које већина ученика већ зна. Ове композиције можемо искористити приликом припремања школских приредби и манифестација, што је ученицима посебна радост. На овом узрасту треба стремити ка томе да сви ученици једног разреда учествују у припремању школске приредбе или наступа, у складу са својим могућностима. Ученици треба да активно учествују у припремању наступа предлажући једноставне плесне кораке или мање музичке игре на одабрану мелодију. Нека ученици сами предложе неке од пјесама које ће изводити на наступу.

#### 4. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави која је усмјерена на процес учења и овладавање исходима знања, можемо рећи да се прате и вреднују процес и продукти учења. Праћење рада ученика и његовог развоја је стални задатак наставника. Запажање о ученику неопходно је брижљиво евидентирати, а затим у процесу праћења процјењивати напредовање у односу на утврђено иницијално/претходно стање. На основу очекиваних исхода, наставник треба да осмисли начин и изради модел свакодневног праћења рада и напредовања ученика. Поред знања, наставник има задатак да прати физички, емоционални и социјални развој ученика. Све наведене компоненте утичу на вредновање остварених резултата. Правилним одабиром питања и осмишљавањем задатака можемо добити читав низ питања која ће поткријепити очекиване исходе, а тиме нам и олакшати вредновање знања, вјештина и постигнућа ученика. Не треба очекивати да сваки ученик оствари све исходе предвиђене Наставним планом и програмом, али на основу правилно постављених захтјева, односно питања, ученик показује свој лични максимум, а наставник га подстиче да оствари и наредни ниво напредовања. Вредновање је увијек у функцији развоја и унапређивања васпитно-образовног рада. Ако имамо на уму да се ради о шестогодишњацима који долазе у једну сасвим нову средину гдје треба да покажу своју индивидуалност, способности, претходна знања и степен напредовања, онда овом послу треба прићи одговорно и посвећено.

Процјена нивоа напредовања ученика није у паралели са другим ученицима него у односу на себе самог. Због тога се треба осврнути на нивое сложености исхода знања који по угледу на Блумову таксономију прате: знање, разумијевање, примјену, анализу, синтезу и евалуацију.

Исходи дати у Наставном програму Моје околине који показују провјеру остварених исхода по нивоима знања:

КАТЕГОРИЈА	ТИП ОСТВАРЕНОГ ИСХОДА	ПРИМЈЕРИ ЗАДАТАКА АКТИВНОСТИ	ПИТАЊА, ИЛИ
ЗНАЊЕ (РЕКОГНИЦИЈА, МЕМОРИЈА)	Присјећање или препознавање информација које су ученици учили	Наведи домаће животиње... Именуј животиње са слике... Именуј уређаје у кући/стану... Препознај криву отворену линију... Заокружи шта је више, ниже, шире... Наброј елементе скупа... Именуј бројеве на бројевној правој... Поређај бројеве по величини...	
РАЗУМИЈЕВАЊЕ	Демонстрирање разумијевања материје за учење, трансформисање, реорганизација или интерпретација	Опиши како одржаваш хигијену у школи... Објасни значење саобраћајних знакова... Која је намјена одређеног објекта у мјесту? Опиши скуп... Формирај скуп према боји... Објасни разлику између криве и праве линије...	
ПРИМЈЕНА	Употреба информација у рјешавању проблема	Чисти радни простор и држи га уредним... Учествује у припреми прославе... Безбједно рукује дигиталним играчкама... Помоћу канапа и сличица формирај скуп... Допуни бројеве који недостају... Помози зеки да пронађе пут...	
	Критичко мишљење, идентификовање разлога мотива, извођење закључака, анализирање закључака	Који материјали нису погодни за прављење одређених предмета? Како медији могу бити штетни? Шта је утицало да се биљка осушила?	

АНАЛИЗА		По чему се разликују ова два скупа? Издвој бројеве веће од 5... Разликуј криве отворене, од кривих затворених линија... Шта би требао урадити да скуп од пет елемената постане скуп од три елемента?
СИНТЕЗА	Дивергентно, оригинално мишљење, оригиналан план, приједлог	Самостално састави план дневних активности... Прикажи слагањем илустрација низ догађаја који су претходили твом доласку на свијет... Из датог скупа издвој елементе који му не припадају... Од датих геометријских фигура састави кућу... Осмисли текст задатка ( $5+3=8$ )...
ЕВАЛУАЦИЈА	Процјењивање вриједности идеја, изношење идеја	Гдје би требало ставити одређени саобраћајни знак и зашто? Како би ти могао употријебити снагу вјетра? Како можемо рециклирати нпр. флаше од сока, чепове? Ако праву жицу савијемо на два мјеста, који би геометријски облик добили? Који знак би требало ставити па да резултат буде тачан ( $4\_2=6$ )? Зашто можемо рећи да је Миланов пут до школе краћи од Мајиног пута?

Вредновање је увијек у функцији развоја и унапређивања васпитно-образовног рада. На основу претходних знања наставник треба да оспособљава ученика за усвајање нових знања и вјештина који ће кроз интеграцију садржаја из различитих наставних подручја бити у функцији примјене у свакодневним животним ситуацијама. Свакодневне наставне активности (физичке, говорне, писане, музичке, стваралачке, практичне...) служе наставнику у свакодневном праћењу и вредновању. Повратна информација наставника је веома важна у контексту вредновања. Због тога су неопходни нивои сложености исхода учења.

Исходи учења дати у Наставном програму Говор, изражавање и стварање који показују нивое остварених знања:

КАТЕГОРИЈА	ТИП ОСТВАРЕНОГ ИСХОДА	ПРИМЈЕРИ ЗАДАТАКА АКТИВНОСТИ	ПИТАЊА, ИЛИ
ЗНАЊЕ (РЕКОГНИЦИЈА, МЕМОРИЈА)	Присјећање или препознавање информација које су ученици учили	Издвоји ријечи у реченици... Именује творца азбуке... Именује основне боје...	
РАЗУМИЈЕВАЊЕ	Демонстрирање разумијевања материје за учење, трансформисање, реорганизација или интерпретација	Опише основне карактеристике књижевних ликова... Преприча краћи текст који је слушао... Састави ријечи на основу датих слова...	
ПРИМЈЕНА	Употреба информација у рјешавању проблема	Изрезаним словима састави име познатог писца... Учествује у прављењу изложбе... Слаже и лијепи исте облике на различите начине...	
АНАЛИЗА	Критичко мишљење, идентификовање разлога и мотива, извођење закључака, анализирање закључака	Како се понашамо у позоришту, биоскопу и другим пригодама? Растави ријечи на гласове...	
СИНТЕЗА	Дивергентно, оригинално мишљење, оригиналан план, приједлог	Учествује у припреми и реализацији одабране представе... Прикаже илустрацијом слијед догађаја у тексту „Деда и репа“...	
ЕВАЛУАЦИЈА	Процјењивање вриједности идеја, изношење идеја	Гдје употребљавамо велико почетно слово? Које предмете можемо преобликовати и дати им нову намјену?	

Повратном информацијом ученика треба да мотивишемо и подстакнемо на активност, ангажованост, посвећеност, досљедност и жељу за напредовањем. Повратна информација свакодневно је присутна и треба увијек да буде у форми подршке, стимулације и охрабрења.

Водећи се основним задатком наставе који се односи на унапређење здравља ученика, моторичких способности и навика, неопходно је планирати и реализовати *Праћење раста и развоја* ученика. Да би стекли што бољи увид да ли су планиране активности квалитетно програмиране, потребно је у континуитету пратити и тестирати ученике. Тјелесна висина и тјелесна маса ученика нису линеарни процеси. Током времена, раст има своја убрзања, успоравања и акумулације. Треба напоменути да ове садржаје не оцјењујемо, већ нам они служе за праћење раста и развоја ученика и квалитетније програмирање развојно тренажних процеса. Препорука је да се мјерење планира на почетку и на крају првог полугодишта, те на крају првог разреда.

За процјену моторичких способности у Наставном плану и програму је дато осам стандардизованих кретних задатака који се односе на координацију тијела и реорганизацију стереотипа кретања (слалом са три лопте и полигон натрашке), затим фреквенцију покрета и гипкост (тапинг руком и претклон разножно у сједу), експлозивну снагу ногу (скок у даљ из мјеста и трчање на 20 метара) и на репетитивну снагу трупа и статичку снагу руку и раменог појаса (подизање трупа за 60 секунди и издржај у згибу). Препорука је да се прво мјерење изврши у септембру када наставник довољно упозна ученике и њихове навике, успостави се међусобно повјерење и правила понашања, те створи повољна клима за успјешно реализовање ових активности.

За разлику од осталих предметних подручја вредновање учења и постигнућа у настави физичких активности, реализује се кроз три компоненте:

- способности ученика (*моторичке и функционалне*);
- *спортско-техничка достигнућа (квалитет и квантитет усвојености елемената технике моторичких знања)*;
- *однос ученика према раду (васпитни, редовно похађање наставе, ваншколско бављење физичким активностима)*.

Исходи учења дати у Наставном програму Ритмика, спорт и музика који показују нивое остварених знања:

КАТЕГОРИЈА	ТИП ОСТВАРЕНОГ ИСХОДА	ПРИМЈЕРИ ЗАДАТАКА АКТИВНОСТИ	ПИТАЊА, ИЛИ
ЗНАЊЕ (РЕКОГНИЦИЈА, МЕМОРИЈА)	Присјећање или препознавање информација које су ученици учили	Ученик разликује активности (ходање, трчање, скакање...) Учествује у активностима Препознаје стројеве радње Именује неколико композиција за дјецу... Именује бројалицу и брзалицу...	
РАЗУМИЈЕВАЊЕ	Демонстрирање разумијевања материје за учење, трансформисање, реорганизација или интерпретација	Редовно похађа наставу и редовно вјежба Исказује позитивне карактерне особине Овладао је основним стројевим радњама... Уз помоћ изводи вјежбе...	

		Пјева задату композицију за дјецу...
ПРИМЈЕНА	Употреба информација у рјешавању проблема	<p>Дисциплинован је у току активности</p> <p>Води рачуна о уредности опреме за вјежбање</p> <p>Изводи различите варијанте скокова</p> <p>Поштује правила игре</p> <p>Уз пјесму и покрет изводи музичке игре...</p> <p>Изводи традиционалне музичке игре...</p>
АНАЛИЗА	Критичко мишљење, идентификовање разлога мотива, извођење закључака, анализирање закључака	<p>Манипулише објектима различитим начинима хватања, бацања, додавања, жонглирања...</p> <p>Анализира правила игре и даје нове приједлоге</p> <p>Бира вјежбе за састав и самостално их изводи</p> <p>На основу карактеристичног одломка препознаје слушану композицију...</p>
СИНТЕЗА	Дивергентно, оригинално мишљење, оригиналан план, приједлог	<p>Све елементе технике предвиђене дисциплине изводи технички правилно, естетски дотјерано</p> <p>Даје приједлоге за креирање полигона</p> <p>Развија колективни дух</p> <p>Самостално изводи састав на шведској клупи</p> <p>Самостално осмисли једноставне плесне кораке или мање музичке игре...</p>

ЕВАЛУАЦИЈА	Процјењивање вриједности идеја, изношење идеја	Све елементе технике ученик је довео до нивоа вјештине и навике Ангажује се у ваншколским активностима Учествује у реализацији различитих школских приредби
------------	--	---

Да би добили увид у успјешност остварења постављених циљева, сваки наставни дан је важно завршити разговором у којем ће ученици, уз помоћ наставника, анализирати оно што су радили, до којих су спознаја дошли, како су се осјећали током реализације активности. Како би добио што реалнију оцјену, наставник мора да прикупи што више објективних показатеља о оствареним резултатима ученика, његовом залагању и односу према раду те их упоређивати са информацијама из ранијег периода и резултатима почетног процјењивања. Пратећи остварене резултате наставник може донијети објективну слику о степену напретка ученика. Вредновање ученика на овом узрасту треба да има функцију подстицаја и мотивације.



## Коришћена и препоручена литература:

1. Бетаџи, М.К. (2008). *Приручник за игре на отвореном*. Крагујевац: Графостил.
2. Ват, Ф. (2003). *Упознајте уметност цртања*. Нови Београд: ИП Book & Marsoo.
3. Васиљевић, З.М. (2006). *Методика музичке писмености*. Београд: Завод за уџбенике.
4. Врећић, Д., Лазаревић, Р. Ж., Кнежевић, Љ. (1985). *Методика наставе познавања природе и друштва, познавања природе и познавања друштва*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
5. Гаџић, А. (2019). *Теорија и методика физичког и здравственог васпитања*. Београд: Сингидунум.
6. Дамјанов, Ј. (1991). *Ликовна умјетност*. Загреб: Школска књига.
7. Дрљача, М. (2018). *Конструктивистичка настава ликовне културе*. Лакташи: Графомарк.
8. Ђаковић, Ј., Ђаковић, П. (2004). *Планирање и припремање за наставу*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
9. Ждерић, М., Цекуш, Г., Малешевић, Ј., Грдинић, Б. (1996). *Методика наставе природе и друштва*. Нови Сад: Тодор.
10. Илић, М. (2013). *Методика наставе почетног читања и писања*. Бања Лука: Филозофски факултет.
11. Илић, В. (2008). *Музичка култура за први разред основне школе*. Београд: Креативни центар.
12. Ивановић, М. (2004). *Буквар физичког и здравственог васпитања*. Београд: Народна књига.
13. Исановић, А. (2014). *Лутка у настави*. Тузла: БМГ.
14. Јабланов, Н. (2006). *Народне песме и игре за децу, родитеље, васпитаче и учитеље*. Београд: Креативни центар.
15. Јаневска, Г., Мулановић, Д., Ђорђевић, С. (2007). *Свет око нас 2, Методички приручник за учитеље*. Београд: Бигз.
16. Јухас, И. (2005). *Свет око нас 1, Приручник за учитеље*. Београд: Едука.
17. Каменов, Е., Спасојевић, П. (2003). *Методика наставног рада*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
18. Карлаварис, Б. (1963). *Ликовно васпитање, Приручник за наставнике основне школе*. Београд: Завод за издавање уџбеника.
19. Којовић-Буквић, И. (1989). *Методика наставе музичког васпитања*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
20. Косановић, С., Новковић, Љ. (1998). *Настава природе и друштва, Приручник за учитеље и студенте учитељског факултета*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
21. Косијер, Љ. (2017). *Криза читања међу основношколцима и модели ублажавања њених последица*. Нови Сад: Артпринт Медиа.
22. Лекић, Ђ. (1993). *Методика разредне наставе*. Београд: Нова просвета.
23. Марјановић, М. (1996). *Методика математике I*. Београд: Учитељски факултет.

24. Марковић, М., Шаин, М., Ковачевић, И., Коруга, Д., Ивановић, Р., Бељански Ристић, Љ., Крсмановић, М., Гајић, З., Пековић, Д. (1997). *Корак по корак 2*. Београд: Креативни центар.
25. Милиновић. Т. (1998). *Основе наставе математике*. Врање: Учитељски факултет.
26. Милијевић. С. (1989). *Збирка дидактичких игара*. Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
27. Милијевић. С. (2003). *Интерактивна настава математике*. Бања Лука: Друштво педагога Републике Српске.
28. Милошевић-Симић, М. (2017). *Више од музичке игре*. Београд: Финеса.
29. Мирковић-Радош, К. (1996). *Психологија музике*. Београд: Завод за уџбенике.
30. Нељак, Б., Милић, М., Божиновић, М.С., Делаш, К.С. (2008). *Вјежбајмо заједно, Приручник за учитељице/учитеље тјелесне и здравствене културе од 1. до 4. разреда основне школе*. Загреб: Профил.
31. Петровић. Р., Сотировић. В. (1998). *Методика развоја почетних математичких појмова*. Нови Сад: Дидакта.
32. Пешикан, М., Јерковић, Ј., Пижурица, М. (2014). *Правопис српскога језика*. Нови Сад: Матица српска.
33. Пожгај, Ј. (1988). *Методика наставе музичке културе у основној школи*. Загреб: Школска књига.
34. Росандић, Д. (1986). *Методика књижевног одгоја и образовања*. Загреб: Школска књига.
35. Сикимић, Љ. (2001). *Дечје игре некад и сад*. Београд: Креативни центар.
36. Стојановић, Г. (1996). *Настава музичке културе од I до IV разреда основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
37. Стоковић, П. (1988). *Настава музичке културе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
38. Хиба, Н. (1986). *Музика за најмлађе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
39. Црнковић, М. (1984). *Дјечја књижевност*. Загреб: Школска књига.
40. Чаленић, М. (1975). *Књижевност за децу*. Београд: Интерпрес.
41. Чичулић, М. (1981). *Култура говора*. Кикинда: Графика.